DE

LVCANI CODICE ERLANGENSI

DISSERTATIO PHILOLOGICA

QVAM SCRIPSIT

AD SVMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

AB AMPLISSIMO

PHILOSOPHORVM IENENSIVM ORDINE

RITE IMPETRANDOS

ARNOLDVS GENTHE

HAMBVRGENSIS

IENAE

TYPIS G. NEVENHAHNI

MDCCCXCIV.

HARVARD COLLEGE
JUN 12 1894
LIBRARY.

I

§ 1. Lucani editione, quae nuper prodiit, a Carolo Hosio curata[1]) tandem effectum est, quod per tot annos philologi exoptaverant. Nam quod Guilelmus Steinhart et Hermannus Genthe pater incohaverant Pharsaliam apparatu critico amplissimo ornaturi — uterque ne absolveret opus, praematura morte prohibitus est — ille ita perfecit, ut philologorum iudicio probari possit. Cuius apparatus criticus cum contineat omnes lectiones eorum codicum, — a Steinharto, Usenero, Hosio accurate collatorum — qui inprimis ad crisin Lucani adhibendi sunt, idoneam materiem dat Lucano operam navantibus, a qua profecti ipsi iudicium faciant et de auctoritate librorum manu scriptorum et de modo ac ratione, qua singuli codices inter se cohaereant. Neque tamen hanc quaestionem difficillimam — quomodo alter codex ex altero pendeat — diiudicari posse puto solis illis codicibus, quibus Hosius usus est, adhibitis. Immo vero circumspiciendum est, num in magno numero reliquorum codicum Lucaneorum exstent, qui illam quaestionem melius quam Hosii libri soli illustrent. Talem codicem esse Erlangensem, de quo hac dissertatione acturi sumus, existimo. Id igitur nobis proposuimus, ut eruamus, quid ex illo codice ad constituendum codicum stemma et ad restituenda poetae verba disci possit.

1) M. Annaei Lucani de Bello Civili libri X ed. Carolus Hosius, 1892.

§ 2. Sed priusquam rem ipsam aggrediamur, de auctoritate codicum ab Hosio adhibitorum quid censendum sit videamus, ut quaestioni nostrae certa fundamenta ponamus. —

Homo ille doctissimus codices in tres classes divisit: ad primam classem pertinent libri, qui redeunt ad exemplar Pauli Constantinopolitani, quem anno fere p. Chr. n. 674 vixisse ex codicis Parisini cuiusdam subscriptione Hermannus Usener probabiliter effecit [1]; sunt autem hi: 1) Montepessulanus (M) s. IX/X, qui subscriptionem habet: „Paulus Constantinopolitanus emendavi manu mea solus", 2) Bernensis (B) saec. X, quem aeque ac 3) Bernensem (C) saec. X, qui non textum carminis, sed scholia sola exhibet, artissimo vinculo cum M cohaerere patet, quamquam neuter illam Pauli subscriptionem praebet. — Alterius classis solus fere testis incorruptus est Vossianus I (V) saec. X, qui multos versus, quos illi omittunt, habet. — Tertiae classi attribuuntur codices, qui textum ex lectionibus utriusque classis confusum exhibent: primum in iis locum obtinet Vossianus II (U) saec. X, qui etsi eandem fere cum M subscriptionem habet, non ad ipsum Pauli librum redit, sed ad codicem, in quem utriusque classis lectiones irrepserunt. Praeterea ad tertiam classem pertinent Gemblacensis (G) saec. X, Cassellanus (K) saec. XII, ceteri, quos Hosius hic illic adhibuit. — Etiam antiquissimi codices, quorum fragmenta tantum ad nos pervenerunt, schedae rescriptae Vaticanae (P) saec. IV atque fragmenta Vindobonensia et Neapolitana (N) s. IV inter duas illas classes fluctuant.

§ 3 Ex his libris Vossianus I (V) maximam auctoritatem — praecipue Heinsio auctore [2]) — per haec saecula obtinuit, cum textum minus impeditum quam ceteri codices

---

1) Mus. Rhen. XXIII, pg. 497 sqq.
2) cf. praef. Luc. ed. Oudendorp.

praebeat. Primum vero eius auctoritas concussa est G. STEINHARTI commentatione: „de emendatione Lucani, Bonn. 1854", in qua comparatis V et Vossiano II (U) hunc verba poetae melius conservasse ostenditur. Qua in dissertatione quod paucis significaverat scriptor, Montepessulanum (M) imprimis ad textum Lucani restituendum summi esse momenti, id accuratius tractavit atque confirmavit libello, qui insertus est symbolae philologorum Bonnensium in honorem F. RITSCHELII collectae (Lipsiae 1864—67); ibi pronuntiavit ei, qui ad Lucani carmen recensendum aggrederetur, ab iis codicibus esse proficiscendum, qui sinceram Paulinae illius recensionis speciem servassent. —

Quam sententiam amplexus est HOSIUS in editione sua. Cur vero praecipue Pauli codices secutus esset et alteram classem ex parte tantum respexisset, multis argumentis allatis confirmavit commentatione, quam nuper publici iuris fecit in Fleckeiseni annalibus (anni 1893 pg. 337—353 „Zu den Handschriften des Lucan"): in Vossiano I verba rariora, quae primo obtutu non facile intellegerentur, sublata aliisque esse suppleta, quae minorem difficultatem praeberent, (velut Luc. III 347 sqq.; IV 399; VI 32, 109; VII 32; IX 762); cum autem abundantia quaedam orationis atque inconcinnitas sententiarum ex fervido poetae animo esset, mutationes illas revocandas esse ad interpretis cuiusdam operam, id quod aliis quoque lectionibus glossema resipientibus demonstraretur (II 292; III 66, 124, 598; IV 104, 407; V 375; VI 15, 178, 211, 292, 330, 354, 496, 504, 585; VII 58, 530; VIII 617, 818; X 106, 329); Vossianum I igitur ob id ipsum, quod exhiberet textum planiorem atque minus impeditum, non dignum esse, cui summa fides haberetur.[1])

---

1) HOSIUS in illa disputatione (Fleck. ann. l. c.) ut lectiones, quas in textum editionis recepit, defenderet, saepius Vergilii verba, quae Lucaneorum similitudinem quandam habent, contulit. Consentaneum est, illis locis tantum demonstrari, ea quae apud Lucanum

§ 4. Paulinos autem codices re vera praeferendos esse ceteris libris his ex rebus apparere Hosius ostendit: illorum codicum lectiones maiorem prae se ferre auctoritatis speciem non solum, quia magis se accommodarent ad Lucani genus dicendi, sed etiam, quia saepius Servii testimoniis confirmarentur. — Utrum bonae illae lectiones omnes ad operam ipsius Pauli Constantinopolitani redeant, an iam in codice, quo usus est, exstiterint, etsi vix diiudicari potest, tamen veri non est dissimile, plura eum codici suo debere quam ingenio: „nam maior inest codicibus Pauli fides, quam quae homini quamvis docto haberi possit.“ In perpoliendo igitur et corrigendo Lucani carmine ille non coniecturis indulsisse, sed ita rem egisse videtur, ut ex variis lectionibus, quas in codice eius exstitisse concludi potest (cf. pag. 8 sq.), eas,

---

exstant, a poeta Romano non abhorrere, neque autem Lucanum illis ipsis locis Vergilium imitatum esse; etiamsi non dubitandum est, quin Vergilii vestigia presserit. Quod exemplis allatis demonstravit Heitlandius, qui in Lucani editionis ab Haskinsio curatae praefatione (Lucani Pharsalia ed. Haskins, London 1889) singulari industria magnum numerum versuum Lucani et Vergilii comparavit, ut illum hunc imitatum esse probaret. Liceat mihi hoc loco monere, virum illum doctissimum in hunc incidisse errorem, ut etiam in verbis tritissimis congruentibus, quibus quilibet poeta uti poterat, atque in illis consentientibus locis, qui in instrumentis, ut ita dicam, cuiusvis poetae epici habendi sunt, nonnunquam imitationem statueret (velut his locis: I 307; IV 431—32; VII 438, 481, 777—80, ubi nulla imitationis vestigia inveniri possunt.). Multa igitur, quae ille congessit, sunt aut tollenda aut emendanda, multa denique ad indicem, qualem ille confecit, addenda, ut clare perspicere possimus, quomodo Vergilium imitatus sit Lucanus. Talem vero de imitatione quaestionem instituere quamquam nihil valet ad rectam poetae lectionem restituendam — nunquam enim hic illum exscripsit (praeterea monendum est fieri potuisse, ut librarius quidam doctus Vergiliana hic illic Lucaneis verbis insereret) — tamen multum prodesse potest, cum recte de arte epica Lucani iudicare non possimus, nisi accurate examinaverimus, quid ab aliis mutuatus sit, quid clari exempli auctoritate neglecta ipse finxerit. Opus igitur ab Heitlandio incohatum ad finem perducere haud inutile erit. —

quas ipsius poetae esse putavit, textui insereret, deletis, quae hominum inscitia et neglegentia perverse irrepserant. — Qua in re eum sano iudicio usum esse vel ex transpositione versuum VII 487 sqq. (cf. Hosius, ed Luc. praef. pg. XX sqq.), quam ad Paulum redire satis certum est, apparet. Optimum est scientiae documentum illa transpositio, quae multo meliorem ordinem efficiat versuum, quam vulgatus ordo, id quod Hosius summa sagacitate exposuit (cf. l. c.).

§ 5. Contra homo doctissimus Batavus C. M. Francken Paulinam recensionem non tantum valere quantum Steinhartius et Hosius voluerunt existimavit. Dicit enim (Mnemosynes XVIII (1890) pg. 21, 22) magnam auctoritatem ad textus constitutionem Paulo non esse adscribendam, quippe qui sit obscurus homo et nobis ignotus (nisi forte Useneri coniectura recta sit), neque esse quicquam, cur meliorem contextum continere censenda sit eius 'recensio', quod aliquot versus aut sine iudicio reiecerit aut non noverit. In eadem perstitit sententia, cum iudicium censuramque faceret de Hosii editione (Berliner philologische Wochenschrift 1893, No. 10). —

Etsi concedo de versibus omissis sententias discrepare posse [1]), tamen hac re auctoritas Paulinae recensionis non elevatur. Ne unum quidem Franckenius probabile argumentum protulit, quo suam sententiam defenderet easque res, quibus praestantia Paulinorum codicum certe demonstratur — ut supra exposui — refutaret.

Ideo iure Steinhartio, quem Hosius sequitur, adstipulabimur, qui quamquam multa falsa apud Paulum exstitisse non negat, tamen merito censet, si quis propterea

---

1) Fortasse de nonnullis versuum omissorum semper tam ambiguum erit iudicium, quam Franckenii de Luc. IX 494: „sed non contenderim fieri non posse, ut ipse poeta scripserit et deleverit postea" (Mnemos. l. c. pg. 17).

fundamenta quodam modo saltem certa, quae Paulus iecerit, derelinquenda esse putet, verendum esse, ut unqam ad certam emendationis normam possit perveniri.

§ 6. Maximi igitur momenti est ex iis codicibus, quos constat ad Paulinam familiam pertinere, quid fuerit in Pauli exemplari, accurate definire. Ad quod Montpessulanum (M) proxime accedere inde verisimile fit, quod conscriptus est a librario, qui linguae latinae minime peritus interpolationibus non indulsit; quare eas M libri lectiones, quae non calami errores habendae sunt, iam in Montepessulani fonte exstitisse concludere possumus. Praeterea ad exemplar Pauli restituendum praeter Vossianum II, qui — quamvis magna sit praestantia — ad illustrandam Paulinam recensionem non tantum valet, duo illi codices Bernenses adhibendi sunt, quorum alterum (B) fratrem gemellum fere Montepessulani esse Hosius dixit. — Etsi vir doctissimus hac in re erravit — id quod infra argumentis comprobabimus — quod M B C ex ipso Pauli libro exscriptos esse censuit (cf. ed. Luc. praef. pg. XIV adnot. 3), tamen illud suo iure contendit, hos codices ad unum eundemque archetypum, h. e. illam Pauli membranam, redire; qua re lectiones, quas communes habent, iam in illo communi fonte exstitisse verisimile est.

§ 7. Una quidem restat difficultas, qua fortasse quispiam inducatur, ut putet, M B C re vera non ex eodem archetypo originem duxisse: magnus numerus inter se discrepantium lectionum, qui in illis codicibus invenitur. Hoc autem sic explicandum est: Paulum in suo libro multas varias lectiones adscriptas invenisse probabile est; ante enim Hieronymi tempora commentatores Lucanum explicando variarumque lectionum auctoritatem ponderando operam dedisse ex loco quodam Hieronymi cognoscimus (Hier. apol. c. Rufin., II 472, ed Vallars. 1767), quem ad illustrandam rem exscribo: „Num diversae interpretationis et contrario-

rum inter se sensuum tenebitur reus, qui in uno opere, quod edisserit, expositiones posuerit plurimorum? Puto quod puer legeris Aspri in Vergilium et Sallustium commentarios, Vulcatii in orationes Ciceronis, Victorini in dialogos eius et in Terenti comoedias praeceptoris mei Donati aeque in Vergilium, et aliorum in alios: Plautum videlicet, Lucretium, Flaccum, Persium atque Lucanum. Argue interpretes eorum, quare non unam explanationem secuti sint et in eadem re quid vel sibi vel aliis videatur, enumerent." —

Quorum in Lucanum commentatorum vestigia habemus nonnulla in scholiis Lucani (praecipue in 'Commentis Bernensilus' quae USENERUS edidit). In illorum numero fuisse Cornutum, qui in C I 214; III 375, 381, et Porphyrionem, qui I 214 nominatur, verisimile est; praeterea ad illos viros referenda esse, quae saepius in C invenimus: „*alii sic*", „*sunt qui sic legant*", „*legitur et*", si conicimus, nos a vero non abhorrere putamus. (cf. H. GENTHE, Herm. VI, p. 221).

Quae cum ita sint, Paulum in suo codice multas varias lectiones iam invenisse concludi potest. Librariorum vero eorum codicum, qui ex Pauli exemplari originem duxerunt, alius hanc, alius illam lectionem in suum textum recepit, prout cuique libebat. Praeterea glossemata, cum librario cuidam hic illic vera poetae verba esse viderentur, in ipsum librorum derivatorum textum fortasse saepius irrepserunt, germanis verbis submotis.

Quibus expositis nihil obstare puto, ne illos codices, quos HOSIUS ex ipso Pauli exemplari fluxisse censet, certe ad eundem fontem redire statuamus: plurimis locis eadem verba tradunt; ubi discrepant, aut sunt calami errores, aut, si graviores sunt discrepantiae, ita res est explicanda, ut modo ostendimus.

§ 8. FRANCKENIUS autem (cf. Berliner phil. Wochenschrift l. c.) illis discrepantiis effici putat, ut M et V et U ex eodem archetypo ducti sint atque parem auctoritatem habeant; Paulum exemplar quoddam illius codicum classis, cui M

attribuendus sit, secundum suum arbitrium emendasse; (quomodo ceteri codices cum M V U cohaereant, ne verbo quidem significat). Quam improbabilem opinionem nullis argumentis confirmavit neque — quod iam supra dixi — ullo modo quae Hosius de origine Lucani codicum statuit, argumentis labefecit. Etsi igitur supersedemus, illam opinionem, quae nihil est nisi mera coniectura, uberius refutare, tamen ratio habenda erat sententiae, quam homo ille doctissimus protulit. —

Maioris momenti est, quod Carolus Wotkius exposuit in fasc. IV. a. 1893 commentariorum, qui inscribuntur „Zeitschrift für oesterreichische Gymnasien“: etiamsi non dubitandum sit, quin codices, quos Hosius Paulinae familiae addixerit, ab una eademque origine profecti sint, tamen, cum in tot similibus locis etiam tot discrepantiae exstent, suboriri suspicionem, M B C non esse apographa Paulini codicis, sed ex aliis codicibus, qui quidem ad Pauli illum librum referendi sint, originem duxisse[1]; quam opinionem confirmari praecipue magno lectionum numero, quas B solus ceteris codicibus repugnantihus habeat. — Quomodo variae illae discrepantiae codicum Paulinorum ortae sint, supra explicavimus. In hac una vero re homini doctissimo assentimur, tantum illum numerum singularium codicis B lectionum repugnare Hosii sententiae. Quam recte Wotkius de B libri origine iudicaverit, in commentatione nostra satis firmis argumentis probabimus. Nam codice illo Erlangensi adhibito accurate perspicere possumus, quomodo B cum Pauli exemplari cohaereat.

---

1) Haec sunt Wotkii verba: „Da M B C so sehr auseinandergehen, dass nicht einmal ein gemeinsames Zeichen für sie in den Apparat hat eingeführt werden können . . ., so liegt doch die Annahme näher, dass die 3 Handschriften nur durch Mittelglieder mit dem Archetypus verbunden sind“.

Vix quisquam speraverit, inter illos Lucani codices, quibus Hosius non usus est, ullum neglectum iacere, qui artissima cognatione cum Paulina familia coniunctus sit, cum ex iis codicibus, qui Pauli subscriptionem ferunt [1]), tantum M et U aliquid ad Paulinam recensionem restituendam valeant — nam Colbertino 160 et Cassellano Ms. Poet. fol. 5 codicibus non iam recensionis Paulinae sinceram speciem contineri Hosius affirmat (ed. Luc. praef. pg. VI. sq.) — et ex magno numero ceterorum codicum, quos ille excussos habuit, soli B et C. — Nostrum autem Erlangensem re vera arto vinculo cum Pauli exemplari cohaerere iam sumus expositturi.

II

§. 9. Est ille codex saec. X bibliothecae academicae Erlangensis [2]). Cuius libri collationem a patre relictam (ad editionem Oudendorpianam — nescio a quo — factam) in bibliotheca Hamburgensi publica nunc asservatam cum inspexissem, et cum lectionibus, quas Hosii apparatus criticus exhibet, contulissem, arta cognatione illum Erlangensem codicem cum Paulinis cohaerere suspicio mihi venit. Quo accuratius rem investigarem, codicem ipsum benevolentia praefecti bibliothecae Erlangensis academicae Jenam transmissum excussi. Et quod collationem illam mancam

1) Hosio non innotuit, Erlangensem Lucani codicem No. 856 saec. XV eandem illam Pauli subscriptionem in fine habere: „M. Annei Lucani lib. X. civilis belli explicit. Legenti vita et praefectura. Scriptori vita et fortuna. Paulus Constantinopolitanus emendavi manu mea solus.“ (cf. Irmischer, Handschriftenkatalog der Erlanger Universitäts-Bibliothek, 1852, pg. 324).

2) Quem librum excutiendum Hosius fortasse ea de causa non curavit, quod Weberi verbis fidem habuit, qui de hoc codice in indice, quo breviter Lucani codices describit, haec dicit (Luc. ed. Weber. vol. III, 1831, pg. XLVI): „. . . . neque tamen multum frugis ex eo comparari possit.“

(est enim neglegentius confecta minimeque plena) secutus magis coniciendo quam argumentando inveneram, id codice ipso inspecto omni ex parte verum esse cognovi. — Priusquam autem exponamus quid ex eo lucrari possimus, necesse est, externam libri speciem accuratius describere.

§ 10. Codex Erlangensis[1]) insignitus numero 304 (olim Heilsbronnensis 199[2])) scriptus saec. X continet Suetoni vitam Lucani inde a verbis „ut Caesaris caput proxime cuique iactaret" (Hosius ed. Luc. pg. 333, v. 9), epitaphium Lucani, carmen de bello civili cum scholiis, argumenta singulorum librorum (argumentum ad lib. II. deest) pedestri oratione scripta.

Constat foliis membranaceis CXLVII (XVII quaterniones numerantur) lutei coloris diversaeque crassitudinis, eoque modo scriptus est, ut duodetriceni versus in singulis paginis exstent (nonnullae paginae habent 29 vv). — In inferiore parte folii 1^b a manu recentiore scriptum exstat: „Laurenti David". — Tres in fine schedas (continent Luc. X 376 usque ad finem), quae interciderant — ultimae quaternionis 6 tantum schedae exstant — anno 1468 ab Johanne Sailero quodam suppletas esse docet subscriptio: „Marci annei Lucani lib. X. finit complet. fratre iohanne Sailer. anno 1468 mens. ianuar." —

Mensura singularum schedarum est $26{,}5^{cm}$ in altitudine, $18{,}4^{cm}$ in latitudine; cum autem schedae circumcisae sint, utile erit commemorare, spatium inter primam et ultimam lineam esse $21—22^{cm}$, ipsas lineas[3]), in quibus textus scriptus est, esse $11{,}1^{cm}$ longas. — Quaterniones numeris notati sunt. Atramentum modo fusco, modo silaceo colore est; initiales cuiusque versus, tituli subscriptionesque singulorum librorum maiusculis litteris, modo uncialibus,

1) littera E eum notabo.
2) cf. Hocker, Bibliotheca Heilsbr., Nürnberg 1731, pg. 97.
3) lineae stilo membranae impressae sunt.

modo capitalibus, minio exaratae sunt. Principes singulorum librorum et argumentorum litterae altiores itidem minio — semel tantum viridi colore — pictae sunt, et parum quidem artificiose. Textus pulchre scriptus est litteris minusculis, quae rotundam saeculi decimi formam habent. Scriptura admodum paucis compendiis impedita est; saepe adhibentur usitata illa compendia pro ‚et‘ (nonnunquam in ipso verbo, velut: „v&us“, „la&a“), „per“, „pro“, „est“ „vel“, „que“, alia eiusdem generis. (cf. append.)

§ 11. Neque tamen ab una manu scriptus est codex, sed duae manus — eiusdem autem aetatis — discernuntur. Quaterniones XIII et XIV (lib. VIII, 134 — IX, 146) ab alio librario scriptas esse praecipue ex his rebus cognoscitur: litterarum ductus magis proclinatus est (litterae alius manus directae stant), compendium pro „et“, quod in ceteris codicis partibus semper duobus ductibus factum est, in utroque illo quaternione quattuor ductibus conficitur; littera ‚n‘ in fine verborum saepissime in longitudinem extenuata est, id quod in ceteris quaternionibus nusquam occurrit; praeterea in ultima scheda quaternionis XII (fol. 103[b]) 6 lineae vacuae exstant, quamquam fieri non potest, ut inter v. VIII 133, quo XII. quaternio terminatur, et inter v. VIII 134, quo XIII. quaternio incohatur, aliquid exciderit. Immo sic res est explicanda: eodem exemplari uterque librarius usus est, ita quidem, ut archetypi in quaterniones secti I.—XII., XV.—XVII. quaterniones alteri (1[a]), XIII.—XIV. quaterniones alteri (1[b]) ad describendum darentur, quo celerius opus perficeretur. — Cum in ea parte, quam librarius 1[b] confecit, aeque atque in iis partibus, quas librarius 1[a] scripsit, 28 versus in quaque pagina exstent, verisimile est, archetypum quoque hoc modo exaratum fuisse. Quod ne statuamus, illae VI vacuae lineae in fol. 103[b] non obstant. Nam etiamsi ex nostra sententia v. VIII 133 in ultima linea fol. 103[b] scriptus esse oporteret, in ipso archetypo illum

versum in ultima XIII. quaternionis linea exstitisse probabile est: 6 enim versus, qui in archetypo certe in textu exstiterunt, Erlangensis librarius neglegentia omissos ipse in margine adscripsit (II 442; VI 3, 313; VII 342; VIII 101, 102), quibus in textu omissis 6 illae vacuae lineae effectae sunt[1]).

Pari diligentia uterque librarius munere suo functus est eademque ratione; tantum in orthographicis quibusdam proprietatibus, quae parvi momenti sunt, inter se discrepant.

§ 12. Neque solum versus quos omisit ipse supplevit librarius (m_1), sed etiam verba, quae neglegentia praeterierat, supra adscripsit, velut: III 402 : *n̄*, VII 34 : *sibi*, VIII 526 : *mollia*, IX 261 : *iugum*, 808 : *se* ; versibus verbisque, quae turbato ordine scripserat, transpositionis signis additis suum cuique locum dedit; litteras, in quibus erraverat, expungendo vel mutando correxit, quod nonnunquam in ipso scribendo, velut: I 207 *Subsedit* (*s* ex *c*), 473 *tauriferis* (*i alt.* ex *a*), II 36 *parens* (*e* ex *a*), 204 *labant* (*a alt.* ex *u*), 264 *belli* (*i* ex *a*), alibi; saepius postea fecisse videtur, velut: I 171 *populis* (*u* suprascr.), 417 *quas* (*o* ss.), 633 *pectore* (*e alt.* in *a* corr.); II 117 *Hic* in *Sic* corr., 704 *quos* (*as* ss.); III 292 *dedit* (*t* postea add.); V 89 *mundique* (*i* ex *o*), IX 219 *tarcondimotus* (*di* del.) aliisque locis, unde concludi potest, librarium opere perfecto ea, quae conscripserat, iterum per-

---

1) Archetypum eodem modo exaratum fuisse atque Erlangensem librum, qui ex eo exscriptus est, etiam hac re confirmatur: primus versus fol. 27[a] exstat: „(N)ec tanta incassum victus eat inger& omnis", qui est versus II 263, qui scriptus est primus in fol. 19[a] a m_2, cum illo loco (fol. 27[a]) versus II 713 exstet necesse sit. Illum versum (II 263) librarius statim delevit (nam littera initialis N non addita est). Apparet igitur, librarium pro illa scheda archetypi, quae continebat vv. II 713 sqq., per errorem illam ad exscribendum sibi sumpsisse schedam, in qua exstabant vv. II 263—291, statim autem errore animadverso ad eos versus exscribendos aggressum esse, qui vere sequebantur. —

currisse cumque archetypo contulisse. Verba quoque, quae errore discerpserat, coniunctione addita copulavit: II 477 *romanis‿anguinis,* VIII 248 *Soler‿hodon,* 407 *Oedipod‿ionias,* IX 329 *arma‿mentis,* alia; quae socordia in unum quasi verbum contraxerat, separationis signo addito disiunxit: I 221 *mollitum* (= *molli tum*), IV 793 *Affricanos* (= *Africa nos*), multis aliis locis, ubi et coniunctionem addidit: III 332 *caesa‿rebellum* (= *Caesare bellum*), IX 293: *patientiam‿artis* (= *patientia Martis*). —

Permulta talis falsae verborum distinctionis exempla in codice exstant: quae separari non possunt, discissa sunt, quaeque separari debent, in unum quasi verbum contracta sunt: II 143 *quam orbi* (= *qua morbi*), III 294 *aridam auris* (= *arida Mauris*), IV 183 *Quidve sane* (= *Quid vaesane*), V 433 *puppesq.* (= *puppes quae*), VI 642 *aditis* (= *a Ditis*), VIII 768 *Sidet* (= *Si det*), IX 320 *Classi sonus* (= *Classis onus*). Quae exempla docent codicem, ad quem E redit, continua scriptura exaratum fuisse. Eum ipsum autem librum, ex quo E exscriptus est, ita fuisse scriptum illis exemplis non demonstratur.

Saepissime librarius confundit *e* et *ae*: *sepae* (= *saepe*), *glaciae* (= *glacie*), *laeto* (= *leto*), *laevate* (= *levatae*), *leve* (= *Laeve*); *i, u, y*: *silla, sylla* (= *Sulla*), *hyemps* (= *hiemps*); sexcenties *i* et *e* in fine verborum, praeterea *c* et *g*, *t* et *d* communtantur, aliarumque litterarum similesque confusiones occurrunt, quas enumerare supersedeo. Si quis accuratius noscere velit, quam rationem librarius secutus sit in re orthographica, hoc satis perspicere potest ex iis lectionibus, quas ex lib. X 194—331 in appendice afferam. Illum locum delegi, quo facilius Erlangensis scriptura cum ceteris codicibus comparari possit; ad illos enim versus recensendos Dielsius complurium codicum lectiones plene attulit in Act. acad. litt. Berol. 1885.

§ 13. Necesse est, ut pauca addam de librario, qui tres in fine schedas anno 1468 supplevit. Etsi constare videtur, cum nihil de suo addidisse[1]), nisi quod hic illic suae aetatis orthographiam secutus est (X 388 *pompey,* 412 *Dys,* 531 *Suspicys* etc.), tamen ex eius apographo accurate cognoscere non possumus, quid in codice exstiterit; neque enim varias lectiones, quas in codice additas fuisse verisimile est, neque quae singulae manus correxerant, adnotavit: una lectione exscripta contentus erat, quae utrum a manu prima in codice fuerit scripta an ab alia manu diiudicare nequimus. — Librarium re vera versus, quos supplevit, ex Erlangensi codice exscripsisse, neque alio libro usum esse, ea de causa probabile est, quod lectiones, quas exhibet, eandem cum ceteris codicibus cognationem habent ac lectiones in vetusta parte, id quod postea videbimus.

§ 14. Sequitur, ut de correctoribus, qui textui expoliendo operam dederunt, nonnulla dicam. Quae prima manus in conferendo iterum suum quem perfecerat librum cum archetypo non emendaverat variae, manus saec. X (m_2)[2]) hic illic suppleverunt et correxerunt eodem archetypo usae (cf. I 320: *vel minantes,* II 17 *orbem* in *urbem,* 42, *vel lacessit,* III 129 hunc versum, qui deesse non potest et qui certe in archetypo exstitit, a m_1 omissum adscripsit m_2 (cf. et II 263, X 332), 328 *vel non,* 503 *Et* in *Nec* corr. m_2, 632 *discedunt* ex *descendunt,* VI 100 *vel cadentū* etc.) Iterum percensuit totum librum — vel archetypo eodem adhibito vel codice, qui propinqua cognatione cum illo cohaesit — manus

1) Eodem modo atque in vetusta parte codicis occurrunt verba falso coniuncta (X 380 *epulvere,* 434 acasia) vel per errorem dirempta (377 *Imposuit* q., 529 *in ultus).*

2) Una quaque manu singillatim notata ne perplexa fierent, quae ex codicis lectionibus afferam, singulas manus eiusdum (ante XII.) saeculi et manus posteriorum saeculorum una communi significatione comprehendi: m_2 = manus saec. X., m_3 = manus saec. XI., m_4 = manus saec. XII., XIII. etc.

saec. XI (m_3): cf. I 656 *Hunc* in *Nunc* corr., II 108 *potuere* (*o* ex *a*), 272 *minimas* (*s* add.), 316 *tuentem* ex *timentem*, 354 *limite* (*t* exp. *n* ss.), 645 *fastos* (*s* alt. add.), III 227 *resonans* (*s* alt in *t* corr.), 469 *Ad* in *At* corr., 532 *rates* suprascr., 620 *tenens* in *tegens* corr., IV 158 *Calle* in *Valle* corr., 349 *vel nos* suprascr., 351 *potuit* ex *posuit*, ut alia mittam. — Alias autem manus emendatrices (saec. XII, XIII ect.) codex expertus est, quae saepius quod m_1, m_2, m_3 recte scripserant, eiecerunt, aut varias lectiones suprascripserunt, quibus satis demonstatur, illas manus neque archetypo illo neque simili codice usas esse, sed alio nescio quo libro, (saepius ex ingenio „emendasse“ videntur): cf. II 273 *summa* suprascr., 292 *vel Compressas* i. marg., III 484 *vel incensa* i. marg., 533 *vel recidunt* i. marg., IV 747 *vel ut* ss., V 328 *sequentur* ex *sequuntur*, VI 330 *convertit* suprascr., VIII 857 *vel iuvabit* i. marg. — Pluribus locis scripturam codicis decursu annorum iam evanescentem repinxerunt, saepe obscurantes, quae pristina manus scripserat, velut IV 199 *fori* (*foci* m_1 habuisse videtur), 317 *Distingunt* (fuit *Distringunt*), 423 *Non* (fuit *Nec*), 558 *feriūtq* (sed fuerat *sternuntq.*), 568 *despectam* (sed *despectant* habuit m_1), multisque aliis locis similiter res se habet.

Interpunctonis signa haud raro m_1 omisit, m_3 addidit. Saepissime autem punctis disiuncta sunt verba, quae distinguendi nota separari minime licet.

Varias lectiones omnes fere manus adscripserunt, quarum eas, quas m_1 addidit, iam in archetypo exstitisse certe ex hac re concludi potest, quod hic illic m_1 in ipso scribendo varias lectiones addidit. Cuius rei egregium exemplum est VI 101 (fol. 72^b), ubi exstat: . . . *iacent vel manent incondita uiuis,* varia illa lectione ipsi versui inserta.

§ 15. Glossematibus inter lineas scriptis, scholiis marginibus adiectis codex abundat, ita quidem, ut illas plerumqne m_1 (in quaternionibus XIII et XIV, quas m^{1b} exaravit, additae sunt a m_2), plurima scholia m_2 scripserit, neque

vero nihil contulit m_1 et m_3. — Scriptura scholiorum, quae exterioribus marginibus adiecta sunt, nonnullis locis foliis saepe evulsis tantopere detrita est, ut quid scriptum fuerit, oculi vix possint consequi. — (Scholia saepe cum scholiis a WEBERO editis, saepius cum commentis Bernensibus, quae USENERUS publici iuris fecit, consentiunt, plerumque autem nova perhibent. Neque igitur parvum incrementum historiae scholiorum Lucaneorum illustrandae ex iis lucrari nos posse persuasum habeo. De quibus copiosius disserendi aliam spero fore occasionem.). —

III

§ 16. Quo ex fonte vero Erlangensis codex fluxerit quaerentibus nobis initium inde capiendum est, ut anquiramus, utrum versus, quos in Pauli exemplari non fuisse verisimile est, omiserit an servaverit, cum constet a Paulinis codicibus complures versus omitti, quae in altera quidem classe leguntur. — Quomodo eruendum sit, quid in Pauli libro fuerit, iam supra significavimus: quae M B C U, M B C, M B U, M B communia habent, iam in Pauli libro exstitisse videntur. — Complures versus in E incuria librarii omissos et postea additos esse supra in describendo codice commemoravi. Praeterea nonnullos versus, qui deesse non possunt, a prima manu omissos adscripsit manus secunda: II 263, 639; III 129, 246; X 332 [1]). Versus, qui neque inveniuntur in Erlangensi neque ab

1) Cum statuerimus, librarium primum opere perfecto iterum percensuisse, quae scripserat, et cum archetypo contulisse, explicandum est, quomodo factum sit, ut illos versus, qui certe in archetypo exstiterunt, non suppleverit. Quos librarium I eam ob causam non

ullo postea correctore additi sunt, praeter hos sunt nulli: I 436—40 *Pictones — dissolvitur alis,* IV 251 *Et — parentum,* V 795/96 *neuterque — vale,* VIII 124 *Accipe — habeto,* quorum I 436—40, IV 251, VIII 124, cum ab omnibus fere codicibus omissi sint — nihil valent ad cognoscendam auctoritatem codicis E. — Versum V 795/96 omiserunt M B U, qua ex re concludi potest, eum in Pauli libri non fuisse scriptum.

Iam videamus de ceteris versibus in E omissis quid sit statuendum. Praeter illum E cum M B (U) omisit hosce versus: VI 188 *Perdidit — membra* (add. m_4); VII 103 *Si modo — calore* (add. m_2); VII 200 *Solis — notavit* (add. m_2); IX 615 *Morsu — minatur* (add. m_4). Quorum de auctoritate iudicare hoc loco nolo; res tam incerta ne semper iniudicata relinquenda sit timeo[1]); (cf. A. KINDLER 'de Lucani versibus, qui in codd. Montepessulano et Vossiano II desunt' Münster 1882; C. M. FRANCKEN, Mnem. vol. 18 (1890); C. HOSIUS, Fleckeis. ann. 1893 pg. 353), neque ad id quod agimus multum interest. Hoc quidem statuisse satis sit: illos versus, quos in Pauli exemplari aut non exstitisse aut ab eo

---

vidisse puto, quod non in ipso textu libri, ex quo E fluxit, sed in margine exstabant. Facile enim fieri potuit, ut is, qui librum, ex quo Erlangensis exscriptus est, confecit, complures versus, quos neglegentia praeterierat, in margine adscripserit, suo libro cum archetypo iterum collato.

1) Qua in quaestione iudicanda respiciendum nobis est, Lucanum libros V—X, in quibus imprimis inveniuntur versus, quos altera codicum classis omisit, altera praebet, non ipsum edidisse, sed imperfectum carmen suum reliquisse. Probabile igitur est, illos versus ex parte quidem tales esse, qui in poetae autographo deleti delendive exstabant; nam fieri potuit, ut parum perpolitos versus deleverit, quia meliora inter laborem sucurrerent, aut prius scripta cum postea elaboratis non congruerent. Hanc originem esse multorum versuum, de quorum fide ambigitur, cum FRANCKENIO puto. Nego autem unquam posse secerni — id quod OUDENDORPIUS temptavit — ex numero illorum versuum eos, quos poeta ipse adscripserat ut ederentur, ab iis, quos deleri voluit.

deletos esse verisimile est, ab Erlangensi quoque codice omitti. —

§ 17. Quibus versibus subiungendi sunt ii, qui a Paulo deleti in E turbato ordine leguntur: a) III 167/168: *Egeritur — Roma* om. M U; in E is est ordo versuum: 165, 167, 168, 166, transpositionis signis a m_2 additis (E = B); b) IV 171: *Hic — patresque* om. M B; in E v. 171 post v. 177 exstat (E = B) c) V 53: *Massiliaeque — Phocis*, om. M N; in E vv. 53 et 54 inverso ordine leguntur (E = B) [1]); d) IX 83: *Linquere — nolo*, om. M B G, legitur post v. 79 in U (E = U); e) IX 485—87: *Qui — haerens*, om. M; vv. 485—90 alio ordine in E scriptos fuisse (cf. append.) constat, etsi quomodo se exceperint difficillimum erit diiudicatu [2]). Inde vero, quod E compluribus locis, ubi Paulinae familiae codices versus omiserunt, turbato ordine illos versus servavit, videtur apparere E fortasse ad eundem atque illos codices fontem redire: in communi archetypo illi versus delendi signis notati erant, quae a librario eius codicis, ex quo E exscriptus est, perperam intellecta turbatum versuum ordinem effecerunt. —

§ 18. Erlangensem codicem re vera ratione quadam cum Paulinis codicibus cohaerere, firmioribus argumentis confirmari potest. — Ac primum quidem eos locos, in quibus Erlangensis cum Paulinis libris facit, afferam, ita quidem, ut eas tantum lectiones ponam, quas ad Pauli exemplar redire probabilissimum est, omissis

---

1) Steinhartius affirmat (Symb. Phil. Bonn l. c.) versus 53 et 54, qui nunc diversis manibus in rasura scripti apparerent in M, antea inverso ordine in Montepossulano exstitisse certis vertigiis posse cognosci. De qua Steinhartii sententia cum Hosius nihil dicat, nescio utrum ille erraverit, an hic quid in M exstet non recte viderit.

2) Praeter hos, quos attuli, duos versus omisit: IV 78 (add. m_4), quem M V B non exhibent; VII 257/8 (add. m_4) quos omnes codices G excepto omiserunt; X 296 (add. m_2), quem B G non habent. —

lectionibus levioribus ab altera classe discrepantibus[1]: I 31, 50, 89, 101, 158, 247, 254, 350, 359, 360, 388, 389, 408 (cf. app.), 422, 424, 435 *canas,* 462, 475, 505, 531, 579, 588 *volitantis,* 599, 608, 614, 633 (cf. app.), 648 (cf. app.), 675, 681. — II 54 (cf. app.). 69, 85, 97 *usus,* 101, 121, 126 (cf. app.), 133, 156, 198, 211 (cf. app.), 218, 222, 264 *nollet,* 292, 296, 310 (cf. app.), (312), 344, 345 (cf. app.), 346, 360 (cf. app.), (361, cf. app.), 383, 394, 403, 481, 519, 522, 525 (cf. app.), 535, 537, 570 *quos fudit,* 609 *concessit,* 614 *sulcum,* 624, 625, 631 *Tunc,* 653, 654, 690 *perducat.* — III 23, 50, 56, 66, 70 *lybiae,* 84, 96 (cf. app.), 124, 140, 177, 178, 197, 235 (bis), 246, (251), 258, 270 (cf. app.), 284, 287, 325, (347), 348, 362 *robòre,* 379, 389, 422, 437, 475, 479 (cf. app.), 484, 524, 533, 542, 547, 550, 554 *hoc,* 563, 573, 575, 598, 609, 613, 648 *incumbit,* 672, 694, 702, 738 (cf. app.), 748. — IV 30, 40, 61, 85, 87, 102, 104, 118 (bis), 131, 147, 169, 171 (deest), 186 *bellum,* 187, 196, 222, 283, 290, 299, 317, 318 *tenera — medulla,* 329 *siti,* 362, 370, 382, 385, 399, 407, 473, 484, 489, 490 *Involvent,* 563, 573, 600, 613 *perfundit,* 616, 632, 652, 675, 699, 703, 771, 776. — V 55, 61 *accipit,* 78, 96, 107, 110, 142, 162, 175 *stimulos,* 189, 197 *que* om., 210 *locutae,* 218, 284, 301 *demittere,* 329, 338, 375, 398, 420, 456, *dies,* 461, 500, 517, 569 *euros,* 576, 616, 680, 681, 696, 733, 740 *sed,* 749, 750, 758, 761 (cf. app.), 772 *etiamnum,* 785, 794, 795 *neuterque — vale* deest, 805, 808. — VI 6, 15, 24, 27, 29 *Hic,* 32, 62 *Illic,* 94 (cf. app.), 109, 112 (cf. app.), 123, 154, 161, 164, 166, 178, 190, 211, 219, 263 *ac,* 291 *emisit,* 292, (294), (330), 354, 384, 410, 432, 444, 451, 481, 496, 500, 504, 508, 534, 535, 559, 568 (cf. app.), (574), 617 *At,* 602, 622 *ne,* 683, (710), 730 *securaque megaera,* 732, 739, 741, 757 *semel,* 759, 769, 775, 781 (bis),

---

1) Numerum versuum tantum adscripsi, ubi apparatu Hosii editionis critico collato dubium non esse poterat, quam lectionem E cum Paulinis codicibus communem haberet.

797 *Aeternis* 811. — VII 28, 58, 59, 77, 80 *campolll,* 126, 145, 156 *pythonas,* 160, 179, 217, 218, 244, 246, 262 *gladiosque — culpa,* 330, 358, 359, 387 *Haelll,* 396, 414, 415 *possent,* 451 *Cassius,* 452, 488 sqq. (cf. app. et praef. Hos. ed. pg. XX.), 516, 489 Et, 495, 560, 567, 594, 598, 605, 622, 623, 648, 690 *perstat,* 693, 702, 707, 746, 756, 791, 828, 843, 870. — VIII 18, 35 *ac,* 40, 49, 51, 54, 59 *animum clusit,* 66, (76), 95, 109, 134, 143 *est,* 154, 179, 187, 191, 237, (240 cf. app.), 243, 247, 248, (255 cf. app.), 287, 295, 314 *feci sat,* 366, 382, 384, 385, 387, 397, 405 *matres,* 413, 439, 450, 470, 499, 505, 515, 582, 586, 615, 617, 626, 642 (cf. app.), 653 *fui digña,* 660, 665. 720, 734, 746, 767, 768, 777, 789, 802, 803, 812, 818, 821, 824, 831, 857, 860 *es.* — IX 28, 40 (bis), 44, 54, 70, 73, 81, 122, 213, 219, 254, 288, 349, 355, 424, 428, 430, 446, 451, 469, 514, 533, 541, 572, 575, 580; 588, 627, 668, 678 *hamati,* 736, 748 *ne,* 753, 762, 765, 777, 795 (bis), (821 *satei*), 832, 919 *thapsos,* 949, 1032, 1083 *nec,* 1100. — X 11, 14 (cf. app.), 46, 106, 122 (cf. app.), 123 *fuco,* 135, 142, 175, 179, 180, 211, 212, 236, 238, 238, 242, 249, 262 (bis), 290, (292 cf. app.), 314, 329 *receptis,* 361, 383 *populorum et,* 384, 398, 413, 437, 446, 488, 490, 502, 507, 512, 517, 532, 536, 541, 544. — Multis igitur locis Erlangensem librum eam servasse lectionem — his optimam, his corruptam — videmus, quam in Pauli exemplari exstitisse ex consensu codicum Paulinorum concludi potest.

§ 19. Neque vero hae, quas modo attuli, lectiones solae ostendunt, quantam cognationem Erlangensis habeat cum Paulinis codicibus. Saepe enim E cum M vel B vel U uno optimam lectionem tradit, quae ad Pauli operam referenda videtur.

E cum M solo genuinam lectionem habet his locis: III 564 *percussae* (*percussa et* V U B, *percussaque* G), 659 *recedunt* (*reducunt* ceteri codices), V 328 *sequuntur*

(*sequentur* ceteri codices), VII 262 *gladiosque* (om. B, *gladiisque* V U, *gladioque* G C), 555 *Ah* (*A* U, *Ac* V B, *Hac* G), 696 *erunt* in *erit* corr. ipse librarius, ut videtur, in E, (*erunt* V U G B C), 801 *hoste* (*hostes* V U G B [C?]).

E cum B solo optimam lectionem tradit hisce locis: I 320 *micantes* (ceteri codices *minantes*), II 426 *Culta* (*Tecta* ceteri codices), IV 186 *det* (*dat* M U, *dant* V, *dent* G) 372 *poscit* (i. ras. U, *c(o)epit* M V G C), 746 *Tunc* (*Tum* in ras. M, *Ut* V U, *Cum* G) V 665 *Nec sciet* (*Nesciet* O C), VI 55 *adiungere* (*aut iungere* O), 294 *nothum* (*notho* O C), 372 *it* (*et* O), 797 *chalibum* (*chalibis* O), VII 429 *dahas* (*deos* M?, *dacas* V G, *dachas* i. ras. U.) 755 *expuit* (*extulit* M, *expulit* V U G), VIII 449 *quis* (qui O C), 715 *cordus* (*codrus* O), IX 332 *prementem* (*frementem* O), 528 *Sic* (*Hic* O), 822 *se* (*e* M U C, *de* V), 956 *helle* (*helles* O); X 123 *fuco* (*suco* M U, *lentum* V G), 286 *Qua* (*Quae* O), 383 *populorum et* (*p. nec* M, *p. aut* G, *populo nec* V U), 404 *Cepit* (*Coepit* O).

E cum U solo rectam lectionem praebet: IV 700 *munia* (*-ia* i. ras. M V, *munera* B G), V 383 *summum — honorem* (*summo honore* V B G, *summo — honori* M), VII 16 *fugax* (*fuga* ex B, *fuga* M V G C), VIII 567 *advertere* (*adpellere* M V B, *expellere* G). —

Vel ex his, quas attuli, lectionibus apparere mihi videtur, E codicem Paulinae familiae attribuendum esse, neque alteri classi.

§ 20. Ut omnis vero dubitatio tollatur, non sat est eas lectiones, quae cum Paulina recensione congruunt, contulisse, sed Erlangensem cum iis lectionibus conferri opus est, quae ad alteram illam classem referendae sunt, id est cum lectionibus, quas V U G, V G, V U, V discedentibus ceteris codicibus praebent; eos locos omitti licebat, ubi unus ex Paulinis libris (M vel B vel C) cum codicibus, quos supra nominavi, facit, cum nunc de iis tantum lectionibus agatur, quae nullam cum Paulo rationem videntur habere.—

Comparatis igitur Erlangensis lectionibus librorum I—V cum libris alterius classis hoc inveni: E 56 cum V habet communes lectiones, quarum 10 quin optimae sint, nemini dubium esse potest (et ab Hosio in textum receptae sunt); reliquae 46 lectiones non probant cognationem Erlangensis cum fam. V, sed omnes tales sunt, ut librario vitio des. — Contra U, qui — etsi Pauli subscriptionem habet — ex lectionibus utriusque classis confusus est, in libris I—V 117 cum V communes lectiones habet, G 109. (K ceterosque contaminatae classis codices ad comparationem adhibere non poteram, cum Hosius non omnes eorum lectiones afferat.). — Libros I—V solos comparasse satis habui, postquam in reliquis similiter rem se habere cognovi. — Certum igitur exploratumque factum esse credo, E arta cognatione cum Paulina familia cohaerere.

§ 21. Proximum est, ut eruamus, quomodo E cum Pauli codicibus coniunctus sit. Neque ex M excriptus est — nam tot sunt discrepantiae, ut eas enumerare supersedeam —, neque ex B, quamvis multis locis miro modo cum hoc codice consentiat. Quae res, cum — ut mox videbimus — gravissima sit, uberius tractanda est. Afferam igitur eos locos, ubi E cum singularibus Bernensis (B) codicis lectionibus concordat: I 138, 140, 281 (cf. app.), 320 324 (cf. app.), 347 *vel dextris* adscr. m_1, 381, 433, 435, 667, 688. — II 17, 48, 55, 65, 93, 106, 126, 136, 185, 235, 257, 293, 426, 506, 521, 529, 636, 642, 645, 712 *ad litora,* 722. — III 68, 150, 177, 193, 211, 228, 291, (308), 359, 363, 427, 469, (503), 516, 586, 616, 624, 625, 636, 673, 683, (705). — IV 40, 92, 110 *pater,* post v. 177 sequitur v. *171*, 186, 242, 303, 349, 357, 372, 425, 452, 458, 484, 487, 518, (530), 568, 586, 726, 745 *proiecit,* 746, 753. — V (38), (173), 209, 210, 237, 293, 297, (349), 376, (377), 588, 665, (785), (812). — VI 55, 81, 100, 101, 118, 134, (208), 253, 294, 339, 372, 520, 532, 541, 562,

(582), 585, 632, 652, 679, 688, 709, 745, 797, (798), 824. — VII 51, 88, 122, 139, 225, 240, 272, 295, 319, 324, (328), 397, (411), 429, 482, 488 sqq. hoc ordine exstant in E: *488, 510—519, 489—509, 520 sqq.*, 489, 493, 506, 557, 571, 612, 659, 664, 755, 784, 800, 815, 817, 827, 828, 834. — VIII 48, 64 *fata,* 108 *confundit,* 118, 120, 133, 141, 157, 164, 222, (240), 260, 278, (279), 298, 336, 368, 370, 393, 405, 411, 416, 449, 514, 537, 538, 612, 631, 715, 716 (bis), (786), 839, 865. — IX 42 *nec,* 74, 79, 103, 122, 138, 206, (248), 269, (271), 288 *tumsi,* 290, 304, 331, 332, 355, 430, 482, 498 (cf. app.), 502, 511, 516, 526, 528, 539, 562, 602, 604, (605), 664, (688), (708), 718, 719, 721, (742), 753, (783), 800, 821, 822, 847, 858, 867, 899, 902, 913, 914, 919, 929, 934, (936), 950, 956, 959 *austriferam,* 963, (971), 979, 1006, 1013 *crimine,* 1021, 1052, 1061 *perfida,* 1091. — X 8 (hunc versum E cum B solo praebet), 14, 43, 64, 73, 75, 87, (95), 99 *timores,* 121, 123 (bis), 130, 143, 168 *amonum,* 171, 229 *hiberno,* 241, 263, 286, (289), 309, 321, 322, 324, 335, 337, 348, 357, 370, 383, 385, 463, 404, 471 *neque,* 490, (494). —

§ 22. Tanta igitur similitudo codicis E cum B est — etiam in versibus verbisque transpositis consentiunt — ut primo obtutu conicias alterum ex altero exscriptum esse. Neque vero hoc ex tot singularium lectionum conspiratione colligendum esse demonstratur cum ea re, quod nonnulli versus, quos B omisit, in E a prima manu scripti exstant (cf. II 655, VI 96, 450, VII 90, 534, VIII 302—4, IX 157, 422, 479/81), tum hoc, quod discrepantiae singularium lectionum longe crebriores sunt, quam similitudines; in libris I—IV enim dum E septem et septuaginta singularium lectionum codicis B praebet, a reliquis centum octoginta abhorret, et praecipue ab iis quidem locis, qui socordia incuriaque librarii in B corrupti sunt; neglegentius enim scriptum esse codicem B — quamvis perbonus testis sit Pau-

linae recensionis — neminem effugere potest, qui lectiones examinaverit [1]).

Cum neque ex M neque ex B fluxerit E, summaque sit statuenda similitudo inter E et codices recensionis Paulinae, unum restat: ad eundum cum B redit archetypum.

§ 23. Quem archetypum non illud Pauli exemplar fuisse apparet. Nam quomodo fieri potuerit, ut E et B ex eodem Pauli exemplari haurientes tot lectiones communes habeant contrarias lectionibus ceterorum codicum, qui originem a Pauli exemplari duxerunt, non potest intellegi. Immo vero sic res habet: E et B ad communem fontem redire nemo est quin intellegat; quem fontem codicem — et perbonum quidem — Paulinae familiae esse ex iis lectionibus, quas E et B cum M C (U) communes habent, satis demonstratur; itaque hoc de origine utriusque codicis erit statuendum: E et B fluxerunt ex codice Paulinae familiae, non ex ipso codice Pauli. Sic omnia bene procedunt. Multae illae singulares lectiones libri B, in quibus Wotkius offendit, optime explicantur; quarum plurimas cum E et B communes habeant, iam in communi fonte exstitisse verisimile est. Ille igitur librarius, qui librum, ex quo ipso E et B exscripti sunt, confecit, illas lectiones in suo Paulinae recensionis archetypo invenit, neque quicquam obstare puto, ne illas lectiones in ipso Pauli exemplari fuisse censeamus (cf. quae de variis lectionibus in Pauli exemplari adscriptis initio commentationis huius exposuimus).

Hosius igitur erravit, cum putaret B esse apographon ipsius Pauli codicis. — Et quod Wotkius recte suspicatus est, hoc de Erlangensi codice quaestione instituta firmis argumentis confirmatur; neque enim est nostra sententia mera coniectura, quae plusve minusve verisimilis est,

1) cf. Wotke l. c.: „Dieser Codex ist sicherlich sehr leichtfertig geschrieben, was besonders durch die heillose Verwirrung erwiesen wird, die in den Casus- und Personalendungen herrscht.“

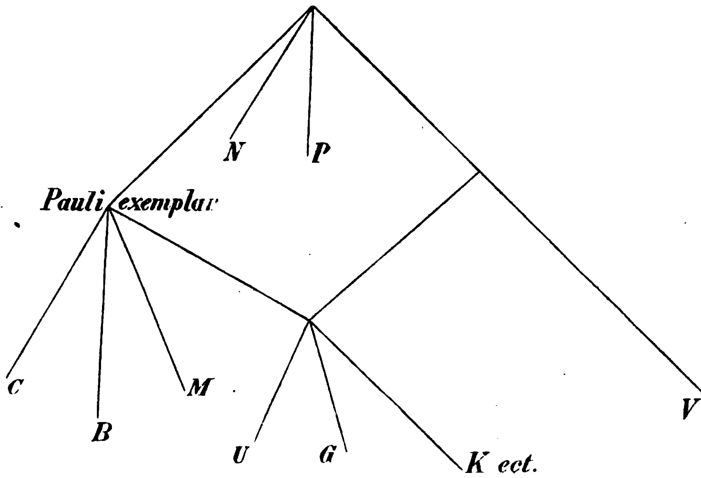
sed extra ullam dubitationem positum esse, quod de origine Erlangensis et Bernensis codicum statuimus, nemo non intelleget, qui secum reputaverit, quae supra exposuimus.

§ 24. Neque vero illud de Bernensis origine unum est, quod quaestione de Erlangensi libro instituta lucramur ad stemma codicum recte constituendum. — Videmus enim, multis locis E B G eandem lectionem praebere — saepissime optimam —, quam reliqui libri non habent; affero igitur has lectiones: I 141, 209, 217, 229, 349. — II 397. — III 432, 435. — IV 44, 557, 678, 762. — V 55, 155, 249, 518, 632, 633, 648, 654, 703, 781. — VI 207 (E B G soli praebent), 275 (cf. app.), 411 (E B G soli recte), 492 (item), 601. — VII 180 (item), 739, 747 (E B G soli praebent), 828. — VIII 118, 195 (cf. app.), 280, 375, 645, 749; IX 104, 130 (E B G soli recte), 210, 250 (cf. app.), *petamus* (E B G soli recte), 290, 299, 300 (item), 337, 349, 459 (cf. app.), 464, 508, 512 *corniger*, 536, 679, 722, 726, 810, 861, 867 (E B G soli recte), 895, 929 (item), 945 (item), 956 (item), 989, 991 (cf. app.), 992 (E B G soli recte), 1027, 1028. — X 10, 50, 221 (item), 296 (E B G soli omittunt), 337, 449, 497, 516, 577 (E B G soli recte), 534. —

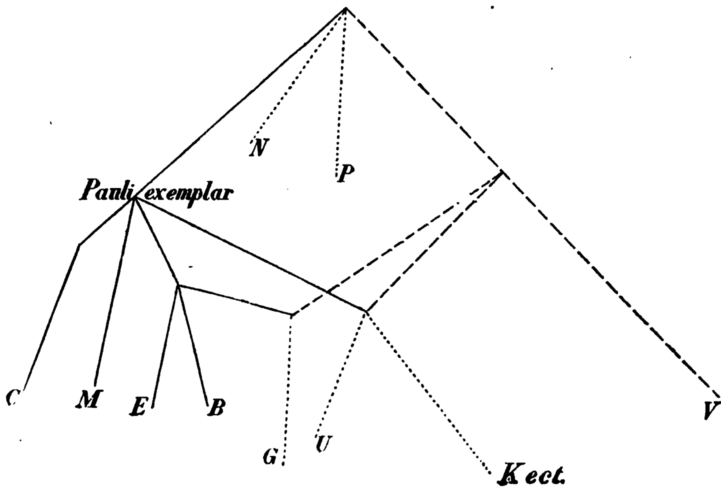
Quibus ex lectionibus congruentibus sequitur, G artiore vinculo cum E B coniunctum esse, quam cum ullo aliorum Paulinae familiae codicum. — G esse codicem ex utriusque classis lectionibus conpositum constat. Quid igitur ex illo miro consensu cum B E sequitur? Ille codex, ad quem G redit, confusus erat ex quodam libro illius classis, cuius solus incorruptus testis est V, et ex eo Paulinae familiae codice, ex quo B E originem duxisse supra demonstravimus. Peculiarem igitur gradum G obtinet inter contaminatos illos codices. WOTKIUS non recte iudicavit de U, quem artius cohaerere cum B contendit. Exemplis allatis probasse mihi videor, G cum B artiore vinculo cohaerere. Etsi U multis locis cum B facit, tamen tot

singulares lectiones. quot G cum B E habet, neque cum B neque cum E communes praebet. —

§ 25. Quibus expositis ad veritatem propius nos accessuros esse haud sine causa affirmaverim, si codicum stemma, quale HOSIUS confecit cuiusque imaginem sic lineis descripsit:

ita commutaverimus, ut hac figura significatur:

Montepessulanum enim, qui praestantia ceteros longe superat, ex Pauli exemplari exscriptum esse, multis ex causis probabile est. C non ad ipsum Pauli, sed ad quemdam Paulinae familiae codicem redire videtur. Utrum vero originem duxerit ex eodem illo libro, ex quo B E fluxerunt, an ex alio quodam Paulino codice, vix firmis argumentis unquam probetur. Nam eas lectiones, quibus talem quaestionem diiudicaturis inprimis nobis opus est, non omnes praebet, cum non totum Lucani carmen, sed scholia tantum tradat.

§ 26. Erlangensem codicem accuratiorem veriorem-que imaginem exhibere codicis, ex quo et ipse et B fluxerunt, supra significavi. Quod verum esse confirmatur permultis locis, ubi E bonam lectionem tradit, cum Bernensis librarius erraverit. Quos locos enumerare nolo, ne iterum plagulas singulis lectionibus numerisque adscriptis impleam.

Paucis igitur ad extremum complectar, quid ex codice Erlangensi ad crisin Lucani lucrari possimus: cum saepissime E cum lectionibus omnium Paulinorum librorum consentiat, eorum quoque locorum, ubi cum uno illorum codicum facit, diligenter ratio habenda est; diligentissime vero eae lectiones, quas cum B solo communes tradit, examinandae et ponderandae sunt, cum iam in communi fonte, cui eandem ac Montepessulano tribuam auctoritatem, exstiterint. Denique singulares lectiones, quas E praebet, nisi sunt calami errores habendae, accuratius examinandae sunt, cum constet, eum saepius genuina verba servasse omnibus ceteris codicibus discrepantibus, velut his locis: IV 20 *coercet* (*coercens* M V B G *cohercent* U), 821 *ense* (sic v b g, *ens* /// /// M G, *ensis* V U B), VII 183 *tumultus* (sic m b, *tumultum* V G, *tumultu* M B U C), VIII 46 *curris* (sic m b, *curis* B, *currit* M U, *(c)urrens* i. ras. V G), IX 798 *exultat* (*exundat* O Hos., *exulta* B), quam optimam lectionem iam a Bentleio propositam in textum recipi velim.

Lectiones codicis Erlangensis 304 collatae cum Hosii editione carminis Lucanei „de bello civili“ (Lipsiae 1892)[1]

In conferendo codice Erlangensi cum Hosii editione leviores discrepantias omisi; neque adnotavi usitata illa compendia, quae saepe in codice adhibentur et pro *per, prae, pro, est, esse, que, quod, vel, et,* similibus, et pro singulis syllabis, velut pro *ae*, *am*, *bus*, *mur*, *om*, *runt*, *ter*, *tus*, *um*, neque leviores ad orthographiam pertinentes discrepantias[2], velut si *th* scriptum erat pro *t (thonans, aethna), ch* pro *c (archana), ph* pro *p (bosphoron, olymphum), e* pro *ae (ether), ae* pro *e (liquaere, naec), y* pro *i (cyrrea, pyratica), i* pro *y (nisa, libies), e* pro *oe (phebi, letum), oe* pro *e (ephoebo, Phoemonoen), ti* pro *ci (otior, commertia), ci* pro *ti (impatiens, siciens) t* pro *d (aput), d* pro *t (capud, inquid),* neque alia eiusdem generis, velut si exstabat *quicquam* pro

---

1) Index compendiorum, quibus in collatione usus sum: *add.* = *addidit* (vel *addita* vel *addito), adscr.* = *adscripsit* (vel *adscripta* ect), *alt.* = *altera, alteram, comp.* = *compendium* ect, *cop.* = *copula, corr.* = *correxit* ect, *del.* = *delevit* ect, *eras.* = *erasit* ect, *exp.* = *expunxit* ect, *f.* = *fecit* ect, *i. marg.* = *in margine*, *inculc.* = *inculcavit* ect, *i. ras.* = *in rasura*, *i. scr.* = *in scribendo*, *mut.* = *mutavit* ect, *pr.* = *priore* ect, *rad.* = *radendo*, *rep.* = *repinxit* ect, *schol.*$_1$ = *scholia a* m_1 *adscripta*, *scr.* = *scripsit* ect, *sep. sig.* = *separationis signum* ect, *ss.* = *suprascripsit* ect, *ult.* = *ultima* ect, *vid.* = *videtur*, ||| : hoc significat, unam litteram erasam esse.

2) nisi in ed. Hosii apparatu critico scriptura singulorum codicum addita erat.

quidquam, unquam pro *umquam, inpelli* pro *impelli* similiaque, quae neque ad crisin Lucani quicquam conferre possunt neque ad genuinam orthographiam restituendam, qua in re unius huius codicis Erlangensis auctoritas parva est, cum M in rebus orthographicis certe praeferendus sit omnibus libris. — Quam viam rationemque Erlangensis librarius in verbis scribendis secutus sit, et ex iis, quae supra exposui et ex iis, quae ad lib. X 194—331 ex codice attuli (ubi etiam levissinas discrepantias adnotavi), satis cognosci posse puto. — Falsas verborum disiunctiones coniunctionesve non adnotavi, nisi ubi sub iis alia fortasse lectio latere poterat aut ubi librarius coniunctionis separationisve signa addiderat. Nam ne minutissimas quidem res, quas librarii mutaverunt vel addideruut, omittenda putavi, etsi parvi momenti esse videbantur. Ubique igitur notavi et verba versusve a recentiore manu repicta, quod ea de causa non supervacaneum videbatur, quod saepius factum est, ut repingendo genuina verba codicis obscurarentur (cf. pg. 17).

I

M. Annei Lucani liber primus incipit *(maiusc. litter. script.)*. — 7 paras (a *alt. exp.* e *ss.* m_1), minantia (a *alt. inculc.* m_1), 15 (ve)nit *rep.* m_4, 18 chitico (s *ante* c, h *ad* t *add.* m_2), 21 Tum; si tantus *rep.* m_4, 25 (U)rbibus — ingentia *rep.* m_4, 26 tenentur, 31 discindere, 32 dexterae, 37 ipsa, 50 lustrar& (& *semiras.*), (n)umine a(b) *rep.* m_4, 52 velis — 53 orbe *rep.* m_4, 54 adversi, 60 (h)umanum pos(itis) *i. ras. scr.* m_1, 64 Accipiam, 68 qd (i *inculc.* m_1), 74 myxtis, 80, 81 *litt. init. except. rep.* m_4, 81 loetis, 101 mare, 103 frangat, 111 coepit, 117 Armatasq. (a *alt. ex* o *i. scr. f.*), 128 deis (*supra* e m_4 *scr.* i), 137 veteres, 138 hęret, 140 umbras, 141 Sed, 142 firmo*s*|*ue* (i *ex* o *i. scr. f., sep. sign. et coniunct. add.* m_2), 146 & ira (& *eras.*),

158 causę suberant; (*sic disting.*), 169 curionum, 171 populis (*supra* i *scr.* u m_2), 185 par vi, 190 T||||||||| (T *magna ex parte eras*; Tunc *fuisse vid.*), 192 tunc, 198 latialis, 206 vis|||o *sub ras.* i, *ut vid.*), 207 Subsedit (s *ex* c *i. scr. f.*), 209 iubam et vasto grave murmur (grave murmur *rep. et supra repetiit* m_3), 210 tunc; (to)rta — mau(ri) *rep.* m_3, 214 rubico|||, 217 Tum, praebebat (b *alt. inculc.* m_1), 221 mollitum (*sep. sign. add.* m_1), 225 Sic *in* Hic *corr.* m_1, 228 tenebras (a *ex parte eras.*), 229 et, 239 populis, 240 Diripuit, 246 Diriguere; gelidus, 249 Tristi (*ante* T *add.* O *et totum v., rep.* m_3), 254 furentem, 255 lybies, 260 tacet, 261 gelidasque (que *exp.* m_1), 275 tunc, 277 At (A *ex* E *f.* m_1) 281 paratis (i *ex* a *f.* m_1), 293 clamore (cl *i. ras. scr.*), 295 f|||oribus, pronusque, 304 transcender&, 313 catonum, 320 micantes (vel minantes *i. marg.* m_2), 322 auso, 324 lassum (s *pr. ex* p *f.* m_1), 326 scelerum, 327 Utquę (*inter* u *et* ę *ras.*, *ut vid.*), 349 nec — deerunt, mentes|||animos 359 Scilic&, 373 quem (e *rad. ex* a *f.* m_1), 374 vel dextris *i. marg.* m_1, 377 plenaequae (a *alt. exp.* m_1), 381 Signa (vel castra *ss.* m_1) ||| tusci (*sub. ras. f. exp.*), 397 vogesi, ardua|||ripam (*sub ras.* s, *ut vid.*, 398 Pugna cespictis (c *alt. incul.* m_2), 404 milite, 406 cho(rus) *i. ras.* m_2, 408 moneci (neci *i. ras.* m_2, *sub. ras.* nethi, [monethus *schol.*]), 412 (pela)gus *i. ras.*, *rep.* m_2, (ax)e *i. ras.*, 416 tollat, 417 *rep.* m_2, quas (o *ss.* m_1), 419 lates, 420 satyri, 423 biturix (x *in* s *mut.* m_2), sessones, 424 remusque (u *ex parte eras.*), 427 latiis (*supra* i *alt.* o *scr.* m_1), 429 sanguine, 433 raptim, 435 canas pendenti rupe gebennas; 436—440 *desunt*, 448 demittitis (ti *pr. ex* a *f.* m_1), 451 driadae, 453 datum est, 462 Moras (a *del. et exp.* ti *ss.* m_1), 473 tauriferis (i *alt. ex* a *i. scr. f.*), 480 victo|||que, 481 Tunc, Alpesque, 483 urbem (r *ex* l *i. scr. f.*), 487 Perculsum, 493 ut, 505 coniunxq. (q. *eras.*), 529 cometen (en *ex* m *radendo f.*), 530 Fulgura, 534 e partibus, 535

latiale, 545 mulcifer (f *ex* b *f.* m_1), 551 geminoq. (q. *inculc.* m_3), 556 urbis||| |||que, 558 fedas|||se, 567 Sanguinei, 568 Tum, 577 di|||te, Acciri (c *pr. ex* r), 586 Arrans (a *exp.* u *ss.* m_1), 588 volitantis, pennae, 600 cybelen, 601 doctos (o *alt. minio exp. et* u *ss.* m_1), 602 festus, 605 anfractibus (a *ex* co *i. scr. f.*, *ut vid.*), 609 Erecta (*supra* r *scr.* l m_1), 613 vi || ctum (*sub ras.* n), 615 p|||r (o *supra* r *scr.* m_1), 621 tabe|||iecur, 633 pectore (e *alt. in* a *corr.* m_1), 635 divisa (*inter* i *et* v *separ. sign. add.* m_1), 641 (move)ntibus *i ras.*, 642 nulla sine, 646 Subsidentq. (q. *semiras.*), at|||tollet, 648 an||| ||| |||fusis miscebitur (bi *inculc.* m_2), 655 nemeum, 656 Hunc (H *in* N *corr.* m_3), 658 Si *in* Hi *corr.* m_3, 663 me|||atus, 667 Confundentius *in* Confundent ius *corr.* m_3), manus, 670 dux (c *ss.* m_1), 671 Continuam (m *eras. comp. supra* a *add.* m_2), 672 libera|||bello, 675 Haedonis, 681 quae, 686 aequore (e *alt. ex* a *f.* m_2), 687 erynis, 688 alpes (vel alpis m_1), 689 aeriā (i *ex* e *f.* m_1), 690 sedis, urbes.

M. Annei Lucani liber primus explicit. Incipit liber secundus. (*maiusc. litt. scr.*).

II

6 omina (*ex* omnia *corr.* m_1), 13 habent, 17 orbem (u *ss.* m_2), 26 minaces, 30 pectora (a *ex* e m_2 *f.*), 31 limite (t *exp.* n *ss.* m_2), 33 auras (vel aures m_3), 36 parens (e *ex* a *i. scr. f.*), 42 Gau|||dendum, lassescit (ss *ex* sc *f.*, *i. marg.* vel lacessit m_3), 48 armis (s *ex parte eras.*), 54 hiberis (i *alt. ex* u *rad. f.*), 55 hinc (n *eras.*), 57 conlapsus, in|||ignes (*sub ras.* s), 58 decidit (i *alt. exp.* a *ss.* m_1), 65 graves, 69 victos, 72 ferri (i *ex* a *i. scr. f.*), 73 pedo|||, 74 Consulet (*inter* l *et* e *separ. sign. add.* m_4), 77 ictu, 83 depone|||, 84 gentis (i *ex* e *i. scr. f.*), 85 Zunc *in* hunc *corr.* m_3, cimbris (s *eras.*), 88 delapsus (vel delatus *schol.*$_1$), 92 Carthago, 93 sibi

(s *eras.*), 97 usus, 104 Rubrica (R *in* L *corr.* m_3), 106 non primo, 108 potuere (o *ex* a *f.* m_3), 110 lente, 117 Sic (S *ex* H *f.* m_1), 120 Iunumeris (i *ex* a *f.* m_1), 124 crassos (r *inculc.* m_1), 126 vestae *semiras.* (dextrae *ss.* m_1), 127 calentes, 128 parum (*inter* r *et* u *inculc.* m_2 u), 136 Tum, 139 ultro (vel ultor *adscr.* m_1), 141 putrida, 143 Quam orbi, 156 Desiluit, 162 iac&, 164 lybiae, 166 ||um (*sub ras.* D, *ut vid.*), 167 dextera (e *alt. i. scr. del.*), *174—177 litt. init. rep.* m_4, 177 Dum, 181 extectaq. (t *pr. eras.*), 184 Ampu|||t& (& *in* a *mut.* m_1), 185 effundit, 192 hoc s||||||||ille (*m_1 corr., ut vid.*), 193 colones (e *in* o *corr.* m_1), 194 receptos, 196 Tunc, 198 succumbere, 200 celiq. (ce *ex* q m_1), 203 manus, 204 labant (a *alt. ex* u *exp. f.* m_1), 209 piguit, 211 summi — primi (*sed transpos. sign. add.* m_1), 214 nam, 218 redduntque, 226 maiori, 232 quod (d *ex parte eras.*), 235 intenta pavida *in* in tanta pavidi *corr.* m_3, 237 axes (e *ex* i *f.* m_1), 244 labantem (a *alt. ex* e *corr.* m_3), 245 Dirige, 256 durasse, 257 inmunem (n *pr. ex* m *rad. f.*), corruptis, 263 *i. marg. super. adscr.* m_2, 264 belli (i *ex* a *i. scr. f.*), 272 minimas (s *add.* m_3), 273 magna (summa *ss.* m_4), 283 Nunc (N *ex* H *corr.* m_3), 292 Complosas (vel Compressas *i. marg. adscr.* m_4), 293 bella, 296 clade (a *ex* e *i. scr. f. et* a *ss.* m_1), 299 iubet] iuvat, 302 quante *in* quam te *corr.* m_1 (n *eras. et comp. super* a *add.*), 304 Siceat (*punct. sep. sign. in littera* c *add.* m_1), 310 hastis (a *ex* o *f.* m_3), 312 caede (vel clade *adscr.* m_3), 316 tuentem *ex* timentem *corr.* m_3, 317 malorum (vel laborm *i. marg. adscr.* m_4), 322 militem (m *alt. exp. et eras.* m_1), 340 laxis, 345 Mutarī (*comp. supra* i *add.* m_3), 349 prop||ior, 354 limite (t *exp.* n *ss.* m_3), 355 geminas (a *exp.* o *ss.* m_1), 360 timidum (i *pr. ex* u *rad. f.*), 361 flamina *in* flāmea *corr.* m_3, 370 damus (a *exp.* o *ss.* m_1), nulla (a *exp. et ex parte eras.*), 374 ferelia (e *alt. exp.* a *ss.* m_1), 377 odiis||q. (*sub. ras.* s), 381 finemq., 383 toto, 392 discedens, 394 belli (i *ex* a *i. scr. f.*),

movente||| (*sub ras.* m), 395 partes, 397 nulloq. avertice, 400 Inferni||superique, 403 hi||c, 406 iuncto‿sapis (*coniuct. et sep. sign. add.* m_1, u *supra* o *scr.* m_3), 410 Esxperiamque (s *add.* m_2), 413 phoeton, 415 Tunc, 417 libicas — harenas (vel libicis harenis *i. marg. adscr.* m_3), 418 Naec (a *exp.* m_1), 423 Vulturnusq. (q. *inculc.* m_3), 429 aspicit alpes, 431 pinniferis (i *pr. minio ex* e *f.*), 442 *in marg. adscr. sign. add.* m_1, 440 ||ello *in* vallo *corr.* m_1, 452 aptant turribus (*transpos. sign. add.* m_1), 459 concesserit, 464 Nec gerit (ec *inculc.*, g *in ras. scr.* m_2), 469 ęsculea, 472 tuquoq. (*sep. sign. add.* m_1), 473 nuceriae, firmissima (a *ex* o *i. scr. f.*), 477 romanis‿anguinis (*cop. et separ. sign. add.* m_1), 480 quandam (a *pr. exp.* o *ss.* m_1), 489 (P)raecipitem — 490 ce(sar) *rep.* m_4, victoriq, 490 stans (s *alt. ex* t *f.* m_4), cę|||||||||||||||it (cęsar erit *fuisse vid.*), 491 lapidum (l *in* r *corr.* m_1), necquicquam (*utraque* c *eras.*), 503 vacantem (g *ex* c *i. scr. f.*), 506 subrepsit, 517 quantum (m *del.*, u. *in* o *corr.* m_2), 521 Agnosci (*inter* A *et* g *inculc.* I m_1), graves, 522 petis (i *ex* e *f.* m_1), 524 omnes, 525 m...s (*litterae inter* m *et* s — *tres fuerunt, ut vid.* — *oblitae et eras.*, minas *exstitisse vid.*, vel munus *adscr.* m_2), 526 interrea *in* interea *corr.* m_1, 529 morituri (ri *pr. eras.*), 534 popula|||tibus (*sub ras.* n), 535 perfunditur, 537 prioris (i *alt. in* e *corr.* m_2, vel es *ss.* m_1), 541 quo] cum, 548 qui tegitur (*transpos. sign. add.* m_2), 553 arvis, 554 hostis (vel hoste *ss.* m_2), 556 in, 564 romanam — urbem (*utraque* m *in fine verbor. del. et eras.* m_2), 566 senatus (e *ex* a *i. scr. f.*), 573 En (*inter* E *et* n *inculc.* m_1 A), 579 Angustamque, 587 nusquam, 588 Occassus (s *pr. eras.*), thethimq., 591 Eniochi, 600 fama victum, 605 Excussi|||, 609 in *ex* m *i. scr. f.*, 613 Hanc, 614 sulcum (vel linguam *i. marg. adscr.* m_2), 615 clauditq. (q. *ex* que *f.* m_1, quę *signo add. i. marg. adscr.* m_4), 616 N|||ec (*sub ras.* a), 617 Portos (*supra* o *alt.* u *scr.* m_1), 618 laxasq., 620 flatusq., 625 Hoc, 630 iace|||ant (a *ex* t *f.* m_1), 631 et‿anta (*cop. add.*

m_1), 633 Heufraten, 636 parthos, 638 vagantes, 639 *i. marg. ad v. 636 adscr.* m_2, *in context. recept. post v. 648, ubi del.*, m_4, 641 meotica, 642 Sed, 645 signastis, fastos (s *alt. add.* m_3), 648 p . . aciḍat (*inter* p *et* a *duae litt. exstabant, quas del.* m_1, *inter* i *et* d *sep. sign. add.* m_1), 667 taurus (gaurus *schol.*$_2$), 672 Talis (e *supra* i *scr.* m_4), fama (a *alt. ex* o *f.* m_3), Xerxen, 673 Construxisse, 676 zephyriq. (ū *ss.* m_1), 677 differr&, 679 Surgit (g *ex* s *corr.* m_3), 689 neu, 690 Neu, 694 cum, 699 pr|| ecatur, 703 Totque||| ||, 704 quos (o *exp.* as *ss.* m_1), omnes, 707 classes, 710 quae calchida, 712 ad litora, *post v.* 712 *exstat:* ec tanta incassum virtus eat inger& omnis *(II 263) a* m_1 *scr., sed statim del., de quo v. cf. adnot. i. pag.* 14, 515 pegasea, 720 aetheris (r *inculc.* m_1), 722 pleias, flexo, 725 teneb||as (*sub ras.* r *exp.*). — Explicit lib. II. Incipit liber tertius feliciter. (*maiusc. litt. scr.*).

III

7 mentes, 14 tenentes, 16 puppes, 20 laetos (*ex* loetes *i. scr. f.*), 28 coniunx (x *ex* c *i. scr. f.*), 32 generum, 35 delapsa, 37 commente (u *supra* o *scr.* m_1), 39 amorte, 40 nihil est (est *del.* m_2), 42 deesse, 44 aces||sus, 52 tunc, 54 modo || (*sub ras.* s), 56 Annonę (ę *del. et* a *ss.* m$_1$), 58 ieiuna (*ex* ieiina *corr.* m_1), 59 orbes (u *ss.* m_1), 68 superant, 70 lybiae, 85 pon||tinas (*cop. add.* m_2), 93 Dii, 96 Iam *in* Tam *corr.* m_1 (*ultima pars* m *litterae i. ras.*), 111 Auxiliumq. (Au *del.* E *ss.* m_1), *vers. ex parte rep.* m_4, 113 possent, 115—116 *ex parte rep.* m_4, 128 enim est tibi turba verenda, 129 *signo add. in summa marg. adscr.* m_2, 137 honos, 141 f||oribus (*cop. add.* m_2), 149 nil, 150 avertant, 158 dederit (i *exp.* a *ss.* m_1), 160 regi, 163 minoia (a *ex ? f.*), ||creta, 165 *sqq., sic est ordo vv. in E: 165, 167, 168, 166, litteras A, B, C, D transpos. sign. add.* m_3). 168 Pauperiorq. (r *alt. inculc.* m_1) 173

Parnasusq., 174 Boeoti (o *alt. del.* m_1) coiegere (g *del.* m_1), 175 Fatidi||ca, siphisos, 176 mittens (n *ex* s *i. scr. f.*), 177 Sicaniis (i *ult. eras. et* a *i. ras. scr.* m_3), alpheus, 178 thrachenius, 179 Tresprotri (r *pr. del.* m_1), diotesq., silentės, 180 sellae, 181 athenas (a *alt. ex parte eras.*), 183 credis‿alamina (*sep. sign. et cop. add.* m_1), 192 Thessalus (s *alt. ss.* m_4), proscindit (i *pr. ex* e *f.* m_4), *post v.* 193 *sequitur v. 211,* cast||a, 195—196 *initia vv. rep.* m_3, 203 Moesiaque, 209 metellis (e *alt. exp.* a *ss.* m_1), 211 *iam post v. 193 intersertus hoc quoque loco exstat,* 215 sic fama (c *inculc.* m_1), damasco (s *post* o *add.* m_2), 217 murice ||||||||don (*ante* d. *i. ras.* s *scr.* m_3), 222 fl||umineas (u *ex* m *f.*, *ut vid.*), 227 resonans (s *alt. in* t *corr.* m_3), 228 Idque (d *ex parte eras. et in* T *corr.,* I *rep.* m_3; *inter* I *et* T *inculc.* a m_3), 237 Quiq. (q *ex* b *f.* m_1), dulces, 238 crinem (n *ex* m *rad. f.*), 240 strixere (u *supra* i *scr.* m_2), calentes, 241 gloria||| (a *ex* o *f.* m_1, *sub ras.* m, *ut vid.*), 245 nipha|||ten (*sub ras.* n), 246 *signo add. in marg. ad v.* 242 *sq. adscr.* m_1), tangentes, cohatrae, 249 Tunc, foror (u *minio supra* o *scr.*), 251 mergi|||, 257 quos non (s *ex* l, *ut vid.*), 270 Henioci (h *post* c *inculc.* m_2), adfinis (i *alt. ex* e *i. scr. f.*), 272 alis, 277 maeotidas, 280 etsidoniae, 286 persis, 288 coie|||re (*sub ras.* g, *ut vid.*), 291 sed (s *ex* e *f.* m_1), 292 dedit (t *postea add.* m_3), 294 aridam auris, 295 syrtes, 301 Fhocais, 303 fata||| (*sub ras.* q), 305 Pacifero, 308 f|.| ||||a (fata *i. marg. adscr.* m_3), 311 Accipe (i *ex* e *i. scr. f.*), 314 tracta|||tur (a *alt. exp.* e *ss.* m_1), 328 nunc (vel non *ss.* m_2), 330 Terribiles, 332 caesa‿rebellum (*cop. et separ. sign. add.* m_1), 347 coeni (o *del.* r *inter* e *et* n *ss.* m_1), 355 gral||a (*in pr. parte ras.* i *scr.* m_3), 359 in, 362 ut (u *rad. ex* a *i. scr. f.*), 363 Occurrant, defusus, 367 demissis (e *exp.* i *ss.* m_1), 371 aevo (a *ex* e *f.*, *ut vid.*), 375 Aut (*ante* A *exstat i. marg. minio pict.* H *postea eras.*), 376 parvū (u *rad. ex* o *f., ut vid.*), 379 conscendit, 382 diverso vastos, 389 Alternumq. (vel aeternum *ss.* m_2), 402 n̄ *inculc.* m_1),

412 Montibus (M *eras.* F *minio adscr.*), 413 informia (i *alt. inculc.* m_1), 419 procumbentes, 423 (phoe)bus — 425 luci *rep.* m_4, 426 immisso||| |||, 427 priori (i *alt. ex* e *f.* m_1), 431 secures, 432 terrore, 433 librare, 434 aetheriam, 435 Et fatur, 448 nocentes (n *pr. ex* c *i. scr. f.*), 450 s|||atis, 452 annum *rep.* m_4, 455 belligeri *in* bellageri *corr.* m_3, 456 ęquantes — turres, 459 inanes, 464 neque, 465 balistę, 469 Ad (d *ex parte eras. in* t *corr.* m_3), 477 recessu (u *ex* a *f.* m_1, u *ss.* m_3), 479 A|||ud (A *ex* H *f.*, d *ex parte eras. in* t *mut.* m_3; Haud *fuisse vid.*), 484 incerta (vel incensa *adscr. i. marg.* m_4), 488 fronde (d *in* t *corr.* m_3), 494 Et *corr. ex ?* m_1), 503 Nec m_2 *super vet. scriptura scr.*, (Et m_1 *habuisse vid.*), 516 Stolchados (l *i. scr. inculc.* m_1), vel Stecados *i. marg. adscr.* m_2), 525 sua (*comp. super* a *add.* m_3), 527 tonsis (s *pr. i. ras.*, *sed* tonsis *schol.*$_1$), 532 rates *om.* m_1, *ss.* m_3, 533 recedunt (vel recidunt *i. marg. add.* m_4), 539 possit, 545 emissaq. (e *ex* o *corr.* m_2), 548 receptę, 552 hoc rettulit (t *alt. add.* m_1), 553 capessere, 562 alnos (n *ex* m *rad. f.*), 565 teretesq. (t *alt. i. scr. f. ex* q, t *perspicuitqtis causa supra repetiit* m_1), canęte, 571 multiq., 575 puppes, 576 Semi animes, 585 letus (e *exp.* a *ss.* m_1), 586 tagus, 588 Trans igitur, 592 puppim (i *ex* e *i. scr f.*), 593 pelagus, 600 gyareus (y *ex* r *i. scr. f.*), erumpere, 605 Discrevit (D *ex* H *exp. i. scr. f.*), 607 causā (*comp.* m_3 *add.*), 608 ammissum, 609 pectore, 615 abit *in* habet *corr.* m_2, 616 Rapturusq. (ru *ss.* m_2), aequore, 618 conditus, 620 tenens *in* tegens *corr.* m_3, 624 tenebat (vel herebat *schol*$_1$), 625 hosti|lem, membris, 629 Sed, 631 con|||torto (r *postea inculc.* m_1), 632 descendunt (e *pr. in* i *corr.*, n *pr. del.* m_2), 635 radios (pidos *signo add. ss.* m_2, vel rapidos *in marg. adscr.* m_2), 636 lycida; inmersus, 648 relinquit (n *ss.* m_2), 657 sonent (e *ex* a *f.* m_1), 658 viscera (a *ex* e *i. scr. f.*), 659 remos, 663 illi, 664 ve — tis (*pars membranae excid.*), 665 *inter* Nutaretque *et* ratis *lacuna in membr. exst.*, 670 omnis, 673 excusso, 679 hastam (vel hostē *adscr.* m_1), 683 ac, 688 Hin͡ emergantur

(*sep. sign. et cop. add.* m_2), 692 *inter* languente *et* per *pars membr. exc.*, 693 sico — pia *lac. membr. dirempt.*, 699 unci||, 705 iecerunt (*i. ras. scr.* m_3), 718 omnes, 721 Viventis (i *alt. ex* e *i. scr. f.*), 723 Excipit (i *pr. ex* e *i. scr. f.*), 726 vic|||tę, 731 longe, 732 spirantesq., 738 Viso (i *ex* o *i. scr. f.*), fauces (es *ex* u *f.* m_1), solutas ||| ||| ||| (*sub ras.* est, *ut vid.*, s *add.* m_2, vel sequuta *adscr.* m_4), 741 corpore (c *eras.* t *ss.* m_1), senex (x *ex* c *i. scr. f.*), 747 Semi animisq., super stes, 749 Polluerit. — Explicit liber tertius. Incipit argumentum libri IV. (*maiusc. litt. scr.*).

IV

5 petre iuserat, 14 amnes, 19 patentes, 33 hilerdam, 35 coepit, 40 librare, 42 atq. *om.* m_1, *i. fine vers. adscr.* m_2, 45 producere, 50 brima *in* bruma *corr.* m_1, 67 Intulerat, 69 patuere *in* potuere *corr.* m_1, 73 tethin, 78 *om.; i. marg. adscr.* m_4: Quamvis crebra micent moriuntur fulmina nimbis (*totus vers. i. ras.*), 82 difussum, 85 tumq̄. (*comp. postea add.* m_1), 86 tam (a *ex* o *f.* m_1), 91 sulci (s *ex* c *i. scr. f.*), 92 occultos — agros, 97 ieuinus, 102 equas (vel aquas *ss.* m_2), 101 Depulit, frementes, 104 subtecta, 106 Hic (H *exp.* Sic *scr.* m_1, S *rep.* m_3), zonani‿valis (*sep. sign. et cop. add.* m_1), 108 Ulla (U *i. ras. scr.* m_3), 110 pater, 112 Et *in* Ut *mut.* m_2, intendas, 133 Vectores (i *supra* e *alt. scr.* m_3), 134 britannis (us *supra* i *alt. scr.* m_1, nus *adscr.* m_3), 147 Mortis, 154 do|i|nec (*pr. pars* n *i. ras.*), 158 Calle *in* Valle *corr.* m_3, cava (a *alt. rep.* m_3), 165 pavid||is (i *ex* u *rad. f.* m_1), 169 locat, 171 *deest hoc loco*, *exstat post v. 177*, 174 Ense (E *ex* I *corr.* m_1), 177 propinqui, *post v. 177 legitur v. 171*, 183 Quidve sane, 184 Necte, 189—205 *except. litt. init. rep.* m_4, 193 nocente, 196 et]at, *sed fuit* &, 199 fori (*fuisse vid.* foci), 200 insomnos, 208 hostes. 209 iunctoq. (s *post* o *inculc.* m_3), 216 deerit, 219 petenda est, 222—33 *except. litt. init. rep.* m_4, 242 ora, 243 qua, 244 in

nocte, 249 labantes, 251 *deest,* 253 nocentes, 262 omnes, 265 habet (v *supra* b *scr.* m_1), 274 constat, 279 imp&us omnis, 284 cadit, 288 assyrii, 303 Sic, 308—318 *except. litt. init. rep.* m_4, 309 pingues, 316 madentes, 317 Distingunt (*fuit* Distringunt), 326 rigatus *in ras. scr. et rep.* m_4, 329 siti, 335 (d)eprensus hiberum *rep.* m_4, 336 Spectat (a *semiras.*), 338 (ar)mis *rep.* m_4, 339 (tur)mas *i. ras. scr.* m_4, 340—343 *ex parte rep.* m_4: 340 (pr)ecanti, 341 (in)terque priorem, 342 casusq. gerit omnia victi, 343 (se)curo in [*del.* m_1] pectore poscit, 344—346 *litt. init. except. rep.* m_4, 344 degeneri (ri *i. ras. scr.* m_4), 346 At nunc mihi causa est orandę (......) salutis (*inter* or. *et* sal. *lacuna VI litter. exst.*, *supra* mihi *scr.* sola *et transpos. sign. add. ad cetera verba* m_2), 347 Signum *in* Dignum *corr.* m_4 (vel Dignum *i. marg. adscr.* m_2), 349 non (vel nos *ss.* m_3), 351 potuit (t *pr. ex* s *corr.* m_3), moramur (a *ex* e *i. scr. f.*), 355 ostibus, 357 defessis — inermem, 359 putas (a *exp.* e *ss.* m_1), 363 ut *in* at *corr.* m_3, 364 usum, 366 Incustoditus (*supra* u *alt. scr.* vel o m_1), 374 paratu, 375 Etquę sitorum, 376 Ambitiosa (i *alt. minio inculc.*), 382 quid, 383 pectore (vel corpore *postea adscr.* m_1), 389 labores (e *ex* a *exp. f.* m_1), 395 Illa *in* Ulla *corr.* m_2, 405 in moles (n *ex* m *rad. f.*, *post* l m_3 l *inculc.*), 411 su||m-mittit (*cop. add.* m_1), 415 Ut (U *i. scr. ex* E *f.*), 418 pupesq., Iamq. (I *in* N *corr.* m_2), 422 excipit a(lnos) — 430 rep. m_4, 423 Non (*sed* Nec *fuisse vid.*), 425 ac, 430 profunda (a *exp.* o *ss.* m_1), 438 m&uent||is, pennae, 440 molosi, 445 avid|||q. (*sub ras.* e, *ut vid.*), 447 Imp&it, 452 Rupis (R *ex parte evanida E litt. similis vid.*), 452 non *rep.* m_4 (*fort.* nec *fuit*), illam (m *exp. et semiras.*), 455 Impendunt, 457 (sum)mersaq. pontus *rep.* m_4, 458 cęsisq. (s *pr. exp.* c *ss.* m_2), (a)bscondit in antris *rep.* m_4, 461 Taurominitanam (e *supra* i *pr. scr.* m_1, Taurominium *schol.*$_1$), carybdin, 465 Vult eius, sensit, 475 Vult eius, 480 iuvenes (i *i. scr. ex* c *f.*, *ut vid.*), 484 Arcessas, 487 abit, 490 Involvent (*supra* e m_2 u *scr.*), 495 e

litore, 499 transibit, 503 Abscindit, sors, 505 furentes, 518 Permissum est, mortis, 523 ursae temone (te *postea inculc.* m_1), 524 animos (s *i. ras. scr.* m_1), 527 lux cum *transpos. sign. add.* m_1), 528 cum, 530 mari||, 534 dam|||nata (*sub ras.* p), 542 dextera, 546 Collaudat, 557 nimiumque, 558 pariter — 560 feriat *litt. init. exc. rep.* m_4: (pari)ter *i. ras.*, feriūtq. (*sed. fuit* sternuntq.), caduntq. (c *ss.* m_4, *sed.* m_1 *recte*), 561—567 *ex parte rep.* m_4: pectore ferrum, 562 (E)t iugulis, sorte cruenta, 563 i(ncu)rrunt — par(enti), 565 (fe)rientibus una, 566 (repe)tisse *i ras.*, latis (vi)scera, 567 traxere foris, cruoris. 568 (In)fudere — 573 tanti *litt. init. exc. rep.* m_4, despectam (*sed* despectant m_1), 571 remittant (a *exp.* u *ss.* m_1), 573 nulla (*comp. supra* a *add.* m_2), 582 tunc, 586 clepeam, 590 quae, 593 gigante||s, 600 renovato, 610 terras (a *i. ras. scr.* m_1), 312 leonis (i *ex* e *i. scr. f.*), 613 lybico, 616 infudit (n *ss.* m_4), 620 Miraturq., 648 int||ramea (*cop. et* a *post* r *add.* m_2, inter mea fuit), 653 genu, 665 hostis (i *in* e *corr.* m_2), 667 (qu)anquam (*i. ras. scr.* m_1), 669 lybicę, 671 regni, 673 Hamnon (n *pr. exp.* m *ss.* m_2), 675 *post* calentis *punctum posit.*, 676 *post* spatio;, *post* sequuntur, *posit.* 677 Au|||dolopes, vagi *om. signo add. ss.* m_2, 678 tum, 679 garamante (a *ult. ex parte i. ras.*), 683 nescia virga (*transpos. sign. add.* m_1), 684 afer (f *postea inculc.* m_1), 702 capessam (sam m_3 *add.*), 705 pugnę, dira (a *ex* e *i. scr. f.*), 706 galea, 710 odore (e *supra* o *alt. scr.* m_2), 713 nudatiq. (a *supra* i *scr.* m_1), 719 ab hoste, timeri (vel videri *adscr.* m_2), 720 lascessat (s *pr. eras.*), 726 Obliquumq., 740 milite (vel abrupto limite *adscr. i. marg.* m_2), 745 medios — proiecit, 746 Tunc (vel ut *ss.* m_4), 750 ibi (i *pr. rad. ex* u *f.*), 753 monstrare *in* non stare *corr.* m_1, 762 illi, 763 hostes, 765 afere‿quos (*sep. sign. et cop. add.* m_1), 772 Mors (M *semiras.*), 789 novis (o *ex* a *f.* m_1), 791 Romanam (R *semiras.*), 793 Affricanos (*sep. sign. add.* m_1), 796 Non (N *ex* C *i. scr. f.*),

800 tribucinia, 802 sacer (a *in* o *corr.* m_3), 807 civesq., 816 tunc, 822 ferax (a *exp.* o *ss.* m_1). — M. Annei Lucani belli civilis liber III. explicit. Incipit argum̄. (*maiusc. litt. scr.*).

V

Incipit liber quintus feliciter (*maiusc. litt. scr.*). — 24 ¦ vaporibus (*sub ras.* p *exp.*), 28 vehiosq. (h *eras.*), 31 silentes, 34 exulat, 38 Hesperiam (a *ex* e *i. scr. f.*), 39 illyticis (*supra* t *scr.* r m_1), libyes, 40 senatus (n *ex* c *f.*, natus *i. ras.*), 43 nobis, 44 C¦¦ausa, 49 merentes, 50 honos, phębeia, 52 fama, 53 *et 54 inverso ordine in E* exstant, *transp. sign. add.* m_2, 53 dona¦¦¦tur, 55 rascypolyn, 59 phtolomeae (a *eras.*), 60 crines, 61 Permissum est, 69 superos (o *ex* is, *ut vid. i. scr. f.*), 71 quan tum (n *ex* m *rad. f.*), submotus (b *inculc.*, vel semotus *adscr.* m_2), 72 Parnasus, 73 (n)umin(e) *rep.* m_3, 78 parnasse, 89 mundique (i *ex* o *f.* m_1), 91 hominum, 96 convexa (v *eras.*), 98 Humanam (a *alt. ex* u *f.* m_2), vates, 107 totas, 109 salamiuia‿cum (*cop. add.* m_1), 110 steriles, 112 carent (r *ex* n *i. scr f.*), 115 Cirrhe¦lęmerent (*sub ras.* t, *ut vid.*), 120 Concutiunt (unt *ex* um *f.* m_1), 121 Immotas (a *del.* o *ss.* m_2), 126 va¦¦antem (*sub ras.* g, m_2 c *ss.*), 131 parnassos (u *ss.* m_1), 134 lampade (d *ex* n *i. scr. f.*), 137 fatiq., 143 vitta (t *alt. inculc.* m_1), 150 fur¦¦¦¦¦¦¦ (furore *fuisse vid.*), 155 culmina, 157 Prodiderat, 158 impia, 160 Deque (D *ex* T *corr.* m_2), 163 insueto, 173 Obstantes, igne (e *ex* i *f.* m_1), 182 deerat, 183 Talis *in* Qualis *mut.* m_2, 191 Effluit (E *ex* A *i. scr. f.*), 194 Effugis (g *ex* s *corr.* m_1), 197 que *om.*, 208 tum, 209 exclusaq. (expulsa *glossema*), 210 restat, 213 torva (a *ex* e *f. ut vid.* m_1), minaci (*pr. pars* m *ex* h *i. scr. f.*), 218 Rauca (R *rad. in* P *mut.*, $schol_1$ rauce), 227 Calchidos, 231 Litoris, 233 rhamnis, 236 Calchidicas, 237 remeavit, 248 & iam nunc, 249 est *om.*, 250 e *om.*, *add.* m_1, 251 que *om.*, *add.* m_2, 253 trahebant (n *del.*

m_1), 254 ducis *ex* ducem *corr.* m_4. 257 Causa sol& *rep.* m_4, 266 hesperia, 268 Quid (d *ss.* m_1), 274 iam (i *rad. ex* n *f.*), 275 inanes, 284 atque *in* adquę *corr.* m_3, 293 sciet, 297 fato *in* eat o *corr.* m_3, 308 peti||| (*sub ras.* t), 309 & domiti, 311 tuis (t *ex* s *corr.* m_1), 317 vultu, timeri (i *alt. ex* e *i. scr. f.*), 321 Hic (n *inculc.* m_2), fines (e *exp.* i *ss.* m_2), 322 Detegit (D *ex* P *corr.* m_1), 327 vocabunt (*supra* o m_1 vel a. *scr.*), 328 sequuntur (u *alt. del.* e *ss.* m_2), 329 victoria|||, 332 committetur (m *pr. et* t *pr. del.* m_1), 336 Dampnum (p *inculc.* m_4), 340 Illa (I *in* U *corr.* m_1), 341 praemit, morti||| (*sub ras.* s), 342 sequentur (e *alt. exp.* u *ss.* m_1), 349 relinquit, 350 tradit, 367 moturus (t *ex* c *f.* m_3), 372 tim&, 376 tares, littora (i *ex* o *i. scr. f.* t. *alt. inculc.* m_1), 377 salpinas (s. *alt. del.* m_1), 378 frugi feroram, 379 Dalmatico, 385 omnis, 386 dominis, 391 pharsalicus annus *i. ras. scr.* m_1, 400 Nec (N *semiras*), 412 Expertos, 414 coepere, 415 nubifedi (d *in* r *corr.* m_1), 416 nobis *ex* nubes *f.* m_4, 419 furens, 420 Ne||| (*sub ras.* c *exp.*), phoea‿cum (*cop. add.* m_1), 429 Supara, 430 lintea (n *i. ras. scr.*), 431 exiguamq. (a *exp.* u *ss.* m_1), 433 puppesq̄., 434 ligata, 436 bosforos, 437 glacia (a *alt. in* e *corr.* m_1), 443 iacentis, 448 Illic (n *ss.* m_4, vel illinc *schol*$_1$), 449 langore, 457 cerau||nia||nautis, 462 volucer (er *i. ras. scr.* m_2), hapsus, 463 hapso, 474 subolem, nepotum, 479 tunc, 481 mundi, malorum (vel laborum *ss.* m_1). 483 p|||prospera, 485 lybie, 492 cupientes, 496 Epirumq. tenet caesar, 499 ac (c *ex* n *rad. f.* m_1), 500 latebras (tenebras *gloss.* m_1), 512 Transiluit, 516 ñullo (*comp. add.* m_2), 517 stereli, 518 inverso, 531 tunc, 541 d(e)duxit (*inter utr.* d *lacuna in membr. exst.*), 545 Spectantes, 547 Aut, *exp.* A, *in* Huc *mut.* m_2, 549 nota, 550 sed nubem (sed *del.* sub *ss.* m_2), 551 litoris, 554 pennae, natanti (a *alt. ex* e *i. scr. f.*, a *ss.* m_2), 556 *et* 558 litora, 560 zephirosne, euros, 572 veni&, 573 hesperies, 582 fortuna (n *postea inculc.* m_1), 583 perrumpere (re *exp. et eras.*), 588 manus, 594 rudentes, 599 Chore, 605 prefert (*in*

perfert *corr.* m_1), 606 chori, 610 ruentes, 612 nam, 613 rapta (a *ex* u *exp. f.* m_1, a *ss.* m_2), 615 *ante* A m_1 II *scr.*, quotiens (n *inculc.* m_1), 617 ullo, 618 alioq. ex orbe *i. ras. scr.*, 621 lassa||| tum (*sub ras.* s), 630 fulgura, 631 desilit, 632 Tum, 633 Insonuit, laborant, 638 leucadio (i *inculc.* m_1), placidus (d *i. ras. scr.* m_1, *ex* t *corr. vid.*), 640 a, 642 t|||anguntur (*sub ras.* r *exp.*), 647 pupem, 648 fluctus, 650 sassona (n *i. ras. scr.* m_1), litora, 652 Ambracię (h *post* c *inculc.* m_4), 654 quantusne (vel tantus *ss.* m_2), 660 s|||t (*supra ras. scr.* a m_1), 665 Nec sciet (c *del.* m_2), 675 vagant (g *del.*, c *ss.* m_2), 703 hesperiis, 705 borean, 712 Potęte (*supra* t *pr.* r *scr.*, *inter* e *et* t *sep. sign. add.* m_1, Potature *schol*$_1$, poturę *i. marg. sign. add. adscr.* m_2), nyle (l *semiras.*), 716 pennis, 725 remota, 728 ad, 729 quo, 735 gravidum (ravi *i. ras. scr.* m_1), 737 Umentes, 743 Cedum (den *i. marg. adscr.* m_2, *inter* e *et* d *sign. add.*), latebras (s *eras.*), 748 Meq., 749 Dispectare (*inter* D *et* i m_1 S *inculc.*), iam me, 761 Tandem vox (*supra* em *scr.* ut *sign. add.* m_1), 763 '||amores, 765 demissa, 769 nos (os *eras. supra* n *comp. add.* m_3), 776 assuescit (t *exp.* s *ss.* m_3), 781 pupim, ferat, iam, 782 belli, 784 litora, 785 ||| |||positaq. (*sub ras.* op, *ut vid.*), 786 miti leneas, 790 Littoribus, 794 fluctus (l *in* r *corr.* m_2), 795—796 neuterque — vale *deest*, 797 damna (p *inculc.* m_3), 805 Pompeiumq. quęnox|||||||| tibi (*inter* P. *et* quę m_2 fugit *inculc.*, *inter* nox *et* tibi III *fere litt. eras.*), 811 tectas urgente, 812 in *exp.*, *ut vid.* — M. Annei Lucani belli civilis liber V explicit. Incipit argumentum libri sexti. (*maiusc. litt. scr.*).

VI

Incipit liber VI. (*maiusc. litt. scr.*). — 3 *excidit, sed signo add. i. summ. marg. adscr.* m$_1$, *statim ut vid. animadv. errore,* 6 oram (h *ss.* m_4), 7 Inca||'sum|| (*sub pr. ras.* s, *ult. pars* m *eras.*), 8 omnes, 10 deesse (e *pr. exp.*), 14 arces, 19 moles *i. ras.*

scr., 25 colli, 28 culmina (a *ex* e *f.* m_1), 30 ut *ex* in *i. scr. f.*, 34 Ingentes, 51 Et (En *ss.* m_2), 57 phelopis (h *del.* m_1), *inter* ephiren *et* abrumpere m_2 ē *inculc.*, 61 fluxuras (a *exp.* u *ss.* m_1), 62 Illic, 66 rabidum (b *ex* p *eras. f.* m_1), 66 litora, 68 cale donios, 70 deducens (de *postea inculc.* m_1), 74 Parva (a *pr. ex* r *i. scr. f.*), 76 romae, 80 ducis, 81 pabula, 92 la&iferi (a *del.* o *ss.* m_2), 94 patel||||| (patens *fuisse vid.*), 100 perempta (vel cadentū *adscr.* m_1, 101 lacent (l *ex parte eras.*) vel manent *exstat in ipso versu*, 112 morsu||| (*sub ras.* s), minantes, 117 Deripiens, saturum (s *i. ras.*, *ut vid.*), 118 castris, 122 Dedignantur (n *alt. del.* m_1), 125 Oportuna, 126 minici, vacant (a *pr. ex* o *i. scr. f.*), 128 ad, 134 deerant, nimbusq. ferens, 135 inmensę, lampadis, 146 vitem (e *i. ras. scr.*, m *ex* ? f. m_1, vel vitē m_2 *i. marg. adscr.*, *del.* m_4), 149 quęrentes, 150 abegit, 152 *deest*, 157 Nos (N *ex* P. *i. scr. f.*), 165 moritur (t *exp. et eras.* m *ss.* m_1), foror est *in* furorem *corr.* m_1, 173 hostise que, 175 Detrusit, tenentes 177 defessum (ss *in* n *corr.* m_2), 179 strident, 188 *om.*, *inter 187 et 189 inculc.* m_4, 189 p&tit, 195 stantes, 196 tunc *exp.* ñc *ss.* m_2, 200 limine, porte (vel torta m_1), 207 Par (a *ex* e *i. scr. f.*), 208 Getulus densis, 210 herentes, 212 Confixae (e *eras.*), fixa, 214 Dicta ea, gortinis arundo, 222 irrita (r *pr.* del., i *alt. in* a *corr.* m_2), 223 circum|||it, 225 facies, 229 avultu (tu *i. ras.*), poenitus, vir tute, 237 trementem, 239 mediis (in *gloss.*), 244 putastis, 246 affatus, 248 magnoqrimenq., 253 veluti, 255 certant||, 257 scęva (v *i. ras.*), 263 Nec, ac (h *add.* m_2), magnus (n *i. ras. scr.*), 268 castella (a *alt. ex* o *corr.* m_3), 275 cum (vel tunc *ss.* m_1), 291 agmen, 293 ethnaeis, 300 furentes, 306 lybię, 311 nesancto (c *post* e *inculc.* m_1), 313 *excidit*, *i. summo marg. sign. add. adscr.* m_1, 312 tibi roma malorum *i. ras scr.*), 314 possessam (a *ex* o *f. et* a *ss.* m_1), 330 conduxit (convertit *gloss.*), 331 qua||, 339 aversos (u *ss.* m_4), 343 Hos *ex* Nos *f.* m_1, montes, 346 pelago (vel pelagi *ss.* m_2), 351 litora, 352 philacepte-

leosq. (cept. *i. ras. scr.*), dorio‿nira (*cop. minio add.*), 355 quodam (n *om. ss.* m_1) 357 phenteos (h *post p del.*, h *post* t *inculc.* m_1), 360 abruta (*post* u *inculc.* p m_1), 363 oenu, 366 Euenos (*supra* o *scr.* u m_1), 367 Malliacas, sper chius, 368 amphrisus, 369 humtes (e *ex* s *eras. f.* m_1), 374 phoenixq. (i *ex* a *i. scr. f.*), mae lasque (a *pr. exp.*), 376 titaressus, 377 ponei (e *pr. exp.*), prosiccis (s *pr. ex* c *f.* m_3), 388 monice, 390 ornos (o *alt. ex* u *corr.* m_1). 394 emonio, 400 pegaseo, litore, 401 ignotas *in ras. scr.* m_2, 404 moneta (a *ex* i *f.*, *ut vid.*), 408 antra, 409 pitia (*post* p *et* t *ss.* h m_2), 410 al&us, 412 incumbens, 419 sed mixtus turbe inerti, 423 metu (m *ex parte eras.*), 425 delii, cynthya, 426 quod (o *exp.* i *ss.* m_1), 427 Aeri|||, fibra|||, 431 Detestata, se|||vorum, 433 miseroque (q *ex* r *f.* m_1), 436 Hemenidum (e *alt. in* o *corr.* m_2), 437 Transierat, 442 emoniis, 444 gentes (e *alt. in* i *corr.* m_1, *sed* i *iterum eras.*), 451 thessalis (i *ex* u *rad. f.*), 453 adductus, 455 succo (c *pr. exp.*), 459 |||potentia, 464 urg|||ens 465 non ire *ex* nomine m_1, 466 producunt, 468 Humentes, 480 hemonidum, 488 fov&, 496 omnes, 499 illic, 500 diducta, phoebeq. (e *alt. ex* o *corr.* m_1), 508 aerictho (o *i. scr. ex* e *f.*), 513 herebi, 518 nymbos (u *supra* o *scr.* m_1), 519 thessala (s *alt. add.* m_2), 520 fulgura, 532 Rettulit (t *alt. add.* m_2), loetum, 533 Fumentes (e *pr. minio in* a *corr.*), 534 ipsa, 537 et cineres, holentes, 540 avidae (a *alt. exp.* m_1), daesęvit (a *exp.* m_1), 541 Immersitq. (s *exp.* g *ss.* m_2), 544 rupit, 546 incoctas (a *ex* is *f.*, *ut vid.* m_1), 547 ar|||tus (*sub ras.* t), 549 pep|||||dit, 550 quodcumq., 558 si, 561 usum, 562 e corpore, 568 infu|||dit (*sub ras.* n *del.*), 574 Effractos (ff *i. ras. scr.*), 576 emus, 582 Conspersos *ex* Compressos *f.* m_2 *ut vid.*, (tra)ns— phylip(pos) *i. ras.*, 585 avellere, 590 emanidum (h *add.*, o *supra* a *exp. scr.* m_1), 594 Pras *in* Pars *corr.* m_2, 597 ferre (r *alt. minio add.*), moetus (o *del.* m_2), 601 tibi (vel mihi *ss.* m_1), coge|||, 604 vulgatę laetatur, 607 Invictos (c *eras.*), 608 cūra‿diis *comp. et cop. add.* m_2, 610 abrupimus, 614 nunc, 617 At vero

(o *exp.* ū *ss.* m_1), 618 rhodo phoeaq., 630 stantes, 632 pendentia multa, 640 erictho (*item v. 725*), 641 Damnarat (a *ult. ex* e *i. scr. f.*), 642 aditis, 646 Marcentes (M *i. ras. scr.* m_2), antro, 648 tenareis, 649 inhers (h *semiras.*), 650 emittere, 652 illic, 653 Aspiciens (at *supra* ens *scr.* m_2), 654 furialis (i *alt. ex* e *corr.* m_1), 657 Ut *ex* It *i. scr. f.*, 658 lumine|||, 661 Et *in* Ut *corr.* m_1, 663 pręsente, 666 metuentes, 671 timori est, 672 h||aenę, 673 pasti, medulla, 674 puppem, rudentes, 675 hetneus *i. ras. scr.* m_2 (echinis *schol*$_1$), 679 lybicę, 681 et habentes — pestes, 684 herbis, 685 Tunc, 686 confundit, 688 gemitumq. 690 strident, 694 hemonio (h *add.* m_2), 695 Eumenidę, 699 cae — lum (*lac. membr. dirempt.*), 700 Persiphone, nr̄aeq. (e *add.* m_2), nr̄aeq. — haec *lac. membr. dirempt.*, 702 sedis (i *ex* e *i. scr. f.*), 708 plectora (l *del.*, *cop. add.* m_1), ienuna, 709 dedi &, 710 Siquis quis (s *ult. postea inculc.* m_1), 714 Discedentem, 716 omīa, 724 Ah, 726 fatis (s *ex* t *i. scr. f.*), moras] mortiss (ti *in* a *corr.* m_1, s *alt. del.* m_2, a *ss.* m_3, moras *ss.* m_2), irataque (r *supra* r *add.* m_1), 727 vivo — serpente *et* 728 quas — egit *lac. membr. dirempt.*, 730 securaque megaera (que *del.* m_1), 737 hęcate, 740 hetnea, 743 in|||||tam (*supra ras. scr.* mit m_1), 745 vocata (a *alt.* ex o *f.* m_1, *sed* a *in* o *postea rad. corr.*), 746 Non excussa, 747 herinim, 771 ten& (vel decet *ss.* m_2), 775 quod, umbrā, 778 tacitę, 794 c&hei (g *inculc.* m_2), 797 chalibum, 798 Constrictę (ę *i. ras. scr.*), 800 Pallentes, 805 Pompeio, 806 omnes, 808 descendere, 813 Te *in* Me *corr.* m_3, dabunt (bit *ss.* m_2), 819 nihil, 824 tum. — M. Lucani belli civilis explicit lib. VI. Argumentum libri VII. incip. feliciter. (*maiusc. litt. scr.*).

VII

Explicit argumt. Incipit lib. VII. (*maiusc. litt. scr.*). — 1 QVÃ (A *inculc.* m_2), 3 currumq., r&orsit (o *ex* r *i. scr. f.*), 7 nox (x *ex* s *corr.* m_1), 12 sonantes (s *pr. ex* c *i. scr. f.*),

16 fugax (x *del.* m_2), 18 Quam (m *del.* m_2), 20 An|| xia (*sub ras.* e *del.*), 28 populis (s *semiras.*), 29 si||| (*sub ras.* c *exp.*), 32 caperetis, 34 sibi *om. ss.* m_1, 48 totū (u *ex* a *i. scr. f.*), 50 ||| Mortis (*sub ras.* F), properantes, 51 ad (d *exp.* c *ss.* m_1), 57 teneri tellure (tell. *i. ras. scr.* m_1), 59 addere (d *pr. ex* l *f.* m_1), 64 Pacificas (a *alt. ex* u *f.* m_1), secures, 74 Gentibus (G *semiras.*), 80 velim, campo ||, 83 ne te, 88 non ultra, 93 potuit, 95 scelerum (s *ex* c *i. scr. f.*), 101 Permiscere || meis (*sub ras.* m, *ut. vid.*), 103 *om.* m_1, *in sup. marg. signo add. adscr.* m_2, Hi (Si *ss.* m_4), 119 feriat ||, 122 fors, 125 choro, 137 timeat || ||| sibi, 139 cotibus, 144 lic&at (& *semiras.*), 146 ensis (i *ex* e *i. scr. f.*), 152 thesala, 155 columpnas (p *eras.*), 156 pythonas, 157 fulgure, 159 ereptaq. (p *ex parte eras.*), 160 Aethereoq., 172 nimiove pavore, 176 rabidus (b *in* p *corr.* m_2), boetida, 186 Lymphato (o *ex exp.* a *f.* m_1), trepidasse (d *ex* s *i. scr. f.*), 189 diem (m *exp. et eras.*), 191 nescit in arvis, 200 *om.* m_1, (*inter 195 et 196 i. marg. add.* m_2), 206 vacabat, 225 habenis, 230 itireis, 234 consumme, 240 mundi (regni *gloss.*), 244 fati, 252 accersite *in* arcessite *mut.* m_4, 257—58 *om.* m_1, (*in ima parte marg. signo add. adscr.* m_4), 260 Sump|||serit, 269 regna||te, 270 grais (s *i. ras. scr.*), 272 & mixtę, 276 obter& (er& *i. ras scr.*, e *ex* i *f.*), 279 orbem (o *exp.* u *ss.* m_1), 280 gentes (n *semiras.*), triumphum (vel triumphi *i. marg. adscr.* m_4), 281 nemov& (*sep. sign. add.* m_1), 282 quisquam sanguine (*transp. sign. add.* m_1), 285 ||novere (movere *fuisse vid.*), me (m *ex parte i. ras. scr.*), 286 |||mnibus (*inter* m *et* n m_1 a *inculc.*), 289 fallor, 290 fallentia (e *ex* a *exp. f.* m_1), 291 facesq. (i *inter* c *et* e *ss.* m_1), 294 natantes, 295 bella (vel tela *ss.* m_1), ferentes (e *pr. exp.* u *ss.* m_1), 303 paratur, 304 spectate (t *alt. ex* r *f.* m_1), 306 clausi (s *ex* d *i. scr. f.*), 310 victum — hostem, 313 distringere, 316 vir tute, 317 quanto, 319 Hosti, 321 Illa *in* Ulla *corr.* m_1, 324 violavit (v *in* b *mut.* m_2), 326 fossasq. (s *alt. inculc.* m_1), ruinam (m *eras.*), 328 tendatis, 329 Inde *in* Unde *corr.*

m_1, 331 Sumpta viri celeres capiunt prȩsagia belli (Vel Sumpta ceresq. viris capiunt praesagia belli *i. marg. adscr.* m_2), 342 *exciderat, i. marg. sign. add. adscr.* m_1, 345 gentes, 350 gerent (regent *ss.* m_4), 351 volent, 355 potest (ssent *ss.* m_2), 363 comprensum est, 364 aut, 379 Volver& (& *exp.* r *ss.* m_1), 383 animis (s *exp.* m_1), 387 Hae|||, a&|||as, 392 choramq., 395 quo (d *supra add.* m_1), 397 carpit, 403 Esperiȩ, 406 tanto tempore, 408 edant (ca *ss.* m_2), 411 quo (d *supra add.* m_1, pro *ss.* m_2), 412 fluentes. 413 Insaneq. *in* Insanāq. *corr.* m_2, permissasq. (i *ss.* m_2, ss *ex* ii *f.*), 416 necem (n *ex* c *i. scr. f.*), 419 quae, 425 Omnesq., 434 toties, 441 habentes, 442 eoa q|||||', 445 Quod, 450 Inmeritȩq. (e *ex* i *f.* m_1, e *in* ȩ *corr.* m_2), minantes, 451 Cassius (s *pr. semiras.*, i *eras.*), 452 Intulit, dāpmavit (m *expung. in* n *mut.* m_1), 462 manus, vultusq. agnoscere quaerunt (*i. marg. adscr..* m_2: Inde manū spectant tempus quo noscere possent), 463 quam, 467 constrincxit (c *del. et exp.* m_3), 471 crastinae (e *semiras.*), mortem *in* morti *corr.* m_1, 476 concoeptaq., 478 inrupit, 482 gemitus, 483 Oeteaeq. (e *alt.* i *ex f.* m_2). 488 *sqq., sic vv. in E se excipiunt: 488, 510—519, 489—509, 520 sqq.,* 516 aether, 489 Et — hominum, 490 civivilibus (vi *alt. exp.* m_1), 493 Vincxerat (c *del.* m_3, iunxerat *gloss.*), 498 graves, catenas (as *ex* is *f.* m_2), 505 ingentes, 506 tota (a *in* o *corr.* m_2), 530 pubes, 536 tuis (i *rad. ex* u *f.*), 539 romano (o *alt. ex* a *exp. f.* m_1), 543 omnes, 544 *inter* It *et* timor n *del.*, 549 rogatae (vel togatae *i. marg. adscr.* m_4), 553 distat (t *pr. exp.* c *ss.* m_1), 555 Ah, 557 stimulusq. (u *alt. i. scr. ex* is *f.*), furoris, 560 madent, p̄nso, 567 ipse (e *ex* a *f.* m_2), 571 scelerum &, 574 subigit, 575 Adversoq. (*post* o *ss.* s m_2), 577 cessantes, 580 Inde *in* Unde *corr.* m_1, 585 vel te excepto *adscr.* m_4, 587 quod, 590 hortes, 594 columen (culmen *gloss.*), reguntur, 600 omnes, 604 caruisse (r *i. ras. scr.*), 612 patrias, 614 gravis, 616 vertere, 621 adverso (o *i. ras. scr.*), demissū (u *ex* o *exp. f.* m_1), 622 Expulerit (i *ex* a *f.* m_1), animam (m *alt. semiras.*).

ictus (s *eras.*), 624 quos (s *ex ?* f.), adfixerit (i *alt. ex* a *i. scr. f.*), 627 possit (s *alt. inculc.* m_1), 635 ubi, 640 toto (ū *supra* o *alt. scr.* m_1), 641 Vincitur, 643 pavidi, 653 multo (o *ex* a *exp. i. scr. f.*), 654 miseris (s *pr. ex ? f.*), 656 maxima (a *alt. ex* o *f.* m_1), 657 &iam nunc, 659 iam, 664 Obru&, 670 Ire (I *i. ras. scr.* m_1) 674 Nequi‖quam, 679 Ingentesq., 685 la&to (& *exp.*), 686 Tam‖‖‖ (*ult. pars* m *ex* t *f.*, tantum *fuisse vid.*), 690 testante *in* testare *corr.* m_1, perstat, 696 erunt *expung. in* erit *corr.* m_1, 702 Intravit (v *exp.* b *ss.* m_2), 712 larissa, 727 sensescit, 728 natare (a *alt. ex parte eras.*), 739 nec, vacabo (a *pr. exp.* o ss. m_2), 741 patent (a *ex* e *i. scr. f.*), egentibus, 742 iacent (n *exp.* m_1), 746 nec plura locutus, 750 potentes (o *del.* e *ss.* m_2), 751 volunt, 754 cupientes, mentes (n *ex parte eras.*), 758 disponderit, 761 vacuumq., 769 Inspirasse *in* Exspirasse *mut.* m_2, 780 fuger& (g *del.* r *ss.* m_2), descisset *i. marg. adscr.* m_4, 784 misero poenę, 788 feralibus (r *ex* l *ut vid. f.* m_1), 791 exspectat, 800 Consulis (s *alt. i. ras. scr.*), succensae *ex* scuccensa *corr.* m_1, 815 fortüna (u *i. ras. scr.* m_1), locabit, 816 eunt, 817 latebis, 818 fortuna, 820 fugere (g *exp.* n *ss.* m_1), 822 Hastrae (ast *i. ras. scr.*, h *inter* a *et* e *ss.* m_1), 827 li‖‖quere (*sub ras.* n *exp.*), 828 ursi, domusq., 830 cadaverae, 834 se tanto, 835 pennae, 841 Sic *ex* Hic *corr.* m_1, 843 avide (e *in* ę *mut.* m_4), 844 Degustantq., 853 Ante *ex* Inte *corr.* m_1, 861 aratro. — M. Lucani liber VII explicit. Incipit argumentum libri septimi [septimi *del.* VIII *ss.* m_2], (*maiusc. litt. scr.*).

VIII

Explicit argumentum. Incipit liber VIII feliciter. (*maiusc. litt. scr.*). 10 Seq. (S *ex* N *corr.* m_3), 11 quantum, 20 orbes (o *exp.* u *ss.* m_1), 21 fortuna (a *ex* e *i. scr. f.*), 23 factisq. (c *del.* m_1), 27 pud&, 33 Litora, 39 victor (i *exp.* e *ss.* m_1), 46 vel curis $schol_1$, 48 videns (n *exp.* m_1), 49 nequicquam (*inter* e *et* q m_2

c *ss.*), 50 En *ex* In *corr.* m_1, 51 sed] &, 57 Caniciae (a *alt. exp., comp. — postea eras. — supra* e *add.* m_1), squalentes, 64 fata (a *alt.* ex o *f.* m_1), 66 aeram (a *pr. del. et eras.*), 67 complexib. (b *ex* q *eras.*), 76 miser. erige mentem *i ras. scr.* m_4, 101 *et* 102 *excid., signo add. i. marg. adscr.* m_1, 108 thesaliae (a *alt. del.* m_3), confundit, 113 dignare (pro digneris *schol*$_1$), 114 cunctare visant, 116 sunt *ex* tunc *f.* m_1, 117 sparere in sperare *corr.* m_2, 118 habet, quicquid (c *in* d *corr.* m_2, *supra* i *alt.* o *scr.* m_3), 120 bellum, 124 *deest,* 129 nullo (ū *ss.* m_1), 132 Effectus *in* Affectus *corr.* m_1, 133 ullo, littore, *post v. 133 sex lineae vacuae exstant*; *134 — IX 146 ab alio librario scripta sunt* (*cf. § 11*), 137 Materiam, 141 nunc, certum est, 143 est (t *eras.*), 153 quamvis, 154 demittere (e *in* i *corr.* m_2), 155 non, 157 nimis, nulli *om. supra add.* m_2, 164 iacentem, 167 consulit (s *ex* t *f.* m_3), 174 mergimur *in* mergitur *corr.* m_1, 177 Surgit (e *ss.* m_2), cherucis (h *exp.*, h *post* c *alt. ss.* m_2), 181 ||ratil|s (i *rad. ex* o *f.*), 183 boream, 184 rates (e *exp.* i *ss.* m_1), 189 hesperiam (h *ss.* m_1), 191 litora, 192 portus, 195 Quassa‿sinę (*cop. et sep. sign. add.* m_2), 197 vel alte *i. marg. adscr.* m_2, 199 aequorum, 200 circuit, 204 primus a litore, 205 Decurrit, 213 bibentes, 216 syrthicosq. (yr *del.* ci *ss.* m_1), 217 superbo (p *ex* b *f.*), 218 nobis (v *ss.* m_3), 222 regna (claustra *gloss.*), 225 babiloniā (i *alt. del.* m_1), 230 deesse, 232 magno (o *in* i *corr.* m_2), 237 Zeumaq., 240 famuli||| |||, ruptos (a *super* u *scr.* m_2), 243 demisso, litore, 245 ephesumq., colaphona, 246 litore, choo, 247 nidon, 248 Solęr‿hodon (*cop. et sep. sign. add.* m_1), 251 phasele, 254 hic, 255 dipsompta, 258 secutus (cu *exp.* na *ss.* m_1), 259 sinedris, 260 mittitq. (t *alt. inculc.* m_1), silinis, 263 litore, 265 meis, 270 fatis, 272 volvuntur (n *i. scr. ex* i *f.*), 274 iuvare, 278 Quem non, 279 *excid. i. marg. adscr.* m_2: proceres (vobis *gloss.*, vel vobis *adscr.* m_1), 280 Exponam, pondera (a *ex* e *f.* m_1), 285 vano est, 293 abruptum est, 298 pelleas (l *pr. inculc.* m_2), 299 Bractaq. (Bactri *schol*$_2$), 302 a||yticas, 310 ||ortus (*sub ras.* h), 311 fallunt, 312 vulgati|||

(Vulgatis *schol*$_2$), 316 revvolvens (v *pr. del.* m_1), 321 habit (h *del.* m_1), 326 neces ||| ||| ||| se est, 327 crassum, sen||sit, 328 viros *excid., i. marg. add.* m_1, omnes, 336 totos (o *alt. ex* u *f.* m_1), 337 Eversosq. *in* Aversosq. *corr.* m_1, 338 Chaldeos (s *add.* m_2), 341 Miservire (M *exp.* S *inculc.* m_1), 343 litore, 346 Me *in* Se *corr.* m_1, 347 animis (s *add.* m_2), 349 Et *in* Ut *corr.* m_1, podoris (u *supra* o *pr. scr.* m_3, 351 quā (ā *ex* o *f.* m_2), 358 Dignaq. *in* Signaq. *corr.* m_1, sequentes (s *ult. add.* m_4, *comp. super* e *eras.*), 362 Mecum *in* Tecum *corr.* m_1, 365 eaos (a *exp.* o *ss.* m_1), 366 Obitur *in* Ibitur *corr.* m_1, 369 media (c *inter* i *et* a *ss.* m_1), 370 arma (m *del.* v *ss.* m_2), 375 Nec (e *ex* i *i. scr. f.*), totum, 376 ęstivo (o *in* ū *corr.* m_1), calido *ex* calidum *corr.* m_1, 377 nonnulla (n *ult. del.* m_2), 387 E||| |||rmant, |||remeare, 389 indis crimina, 393 &vilia, 395 melior, 401 epulisve sana, 404 laxat (x *exp.* ss *ss.* m_1), nox *ex* mox *rad. f.*, 405 fratrum, 407 Oedipod‿ionias, 411 barbarico (ρ *ex* a *eras. f.* m_1), 412 non|||ulli, 415 fatis (f *ex* r *f.* m_1), 416 traditur (d *del.* h *ss.* m_2), 425 susis, 430 Mequa (*inter* M *et* e m_1 D *inculc.*), 430 possunt, triumphis (s *add.* m_2), 431 araxaen (a *ult. exp.*), 432 Inger& (I *semiras.*), 440 media|||, 441 Thesala (*post* s *ss.* s m_2), 444 aegyptus, 445 rapidum (m *del.* s m_2 *ss.*), 451 veteris, aulae, 455 Libertatis (t *pr. inculc.* m_1), 456 Tunc, 463 gratum (casium *ss.* m_4), 470 teneri (i *in* e *corr.* m_2), 484 photinus (h *ss.* m_2), 484 ptolomeae (a *semiras.*), 487 miseros (s *alt. add.* m_2), 492 gladii, 496 impunet vos, 498 nece (c *exp.* t *ss.* m_1), 499 propriora (r *alt. exp.*), 502 Quid (d *ex* c *f.*, quic *i. marg. cop. add. adscr.* m_1), 507 thessalicas (s *alt. add.* m_2), 509 |||omina, 514 armaq., 515 cadendi (vel cadenti *adscr.* m_2), 516 pharsalica (s *inculc.* m_1), 526 mollia *om., sign. add. ss.* m_1, 532 orbis (o *i. ras. scr.*), 534 deesse, 537 licere, 538 Per mittunt, 550 ptolomeae (a *del.* m_1), 551 metuis (s *ex* t *i. scr. f.*), 562 longe, 564 celsa, 565 parvam *ex* parum *corr.* m_1, 571

deerant, 573 *om.*, *in marg. ad 575 adscr.* m_2, classemq., 585 homine (h *del.* m_1), loeto, 587 alio (i *ex ? f.* m_1), 589 In *in* An *corr.* m_1, 591 quoquam (a *ex* e *i. scr. f.*), 601 haec *om.*, vacasset, 603 orbe|||, 612 cum, 621 ||moriens, 626 probares (e *exp.* i *ss.* m_2), 628 Auctoremve, 631 vitae, 632 fit (sum *ss.* m_3), 634 Claude, 637 patiens tam (*transp. sign. ss.* m_1), 642 cuiius (*i. ras. scr.*, s *add.* m_3, *i. marg. sign. add.* cui ius *adscr.* m_1), 644 ubipsa (*ante* i m_1 *alt.* i *ss.*), 645 sint, 653 Vita fui digna (*supra* Vita *et* digna *transp. sign. add.* m_1), 655 rudentes, 656 At *in* Aut *corr.* m_1, 659 et,iam (*sep. sign. add.* m_1), 660 arcersere *in* arcessere *mut.* m_2, 670 Semi animis, 676 Degener,atq. (*sep. sign. add.* m_1), 680 irta, 695 instructo, 696 ptolo meorum, 698 trancusq. (a *exp.* u *ss.* m_2), 716 icareo, cyrenei, ponti, 718 gradus, 720 litore, 722 incano (in *del.* m_1, in *gloss.*), 727 Incubuit (n *ex* m *rad. f.*), effudit, 744 suis (is *eras.*), cremantes, 747 umbrae (e *del.* m_1), 749 relictum est, 766 Audeat (a *ex parte eras.*), 768 Si,det (*sep. sign. add.* m_1), 771 saxo (xo *semiras.*), 775 fatus (f *ex* r *f.* m_2), 779 Aurora||| (a *exp.* m_1), promissa (ro *del. comp. sub* p [= prae] *add.* m_4), 786 sem|||usta (a *ex* o *f.* m_2), 788 restinguit *ex* restrigit *corr.* m_1, 746 vagantes, 801 bromionis heia (s *del.* m_2), 802 magno, 809 sertorii, 812 Barbariam, 819 hostibus (*post* ti *ss.* li m_2), 820 est (s *ex ? f.*), 824 merito (im *supra add.* m_2), 826 tenentes (en *pr. exp.* um *ss.* m_1), 827 Quidtibi (d *inculc.* m_1), 832 Semi deosq., 839 necdum, 841 verebit (ur *supra* t *add.* m_1), 843 sinu|||, roma||||||, 844 transferre,re vul||sos (*sep. sign. et cop. add.* m_1), 845 Ausoniae, 848 aut (a *et* t *i. ras. scr.*), 850 fe|||r&, 851 syenem (s *ex* c *f.* m_3), 857 iubebit (vel iuvabit *i. marg. adscr.* m_4), 863 tura (r *postea inculc.* m_1), 865 sepulchri. — M. Annei Lucani liber VIII explicit. Incipit liber VIIII feliciter praefatus. (*maiusc. litt. scr.*)

IX

5 astriferis (r *pr. postea add.* m_1), 6 patet (vel patens *adscr.* m_3), 7 Semi dei, 11 illic vero (vero *i. scr. exp.*), 19 pendebat (*ad* a *add.* n m_1), 30 Libertatis (t *pr. postea add.* m_1), 32 Cor||cyre, ac] qua, 34 irae (a *exp.* m_1), 36 apertam (a *pr. ex* o *f.* m_1), 40 phycuncta, 42 nec, 43 portus (q. *ss.* m_2), 44 libiae, 67 busta, 71 nonimis (ni *ex* m *f.* m_1), 73 Nunc (N *ex* T *i. scr. f.*), 74 limite, 77 |||Fumus, 79 Victa (V *ex* D *i. scr. f.*), tenens, *post v. 79 sequitur v. 83*, 81 Nunc *in* Hunc *corr.* m_2, 94 haeres, 101 cahos, 103 ab (*i. ras. scr.* m_3), 104 potui (*post* i *ss.* t m_3), vulnera, 111 arte (vel alte *i. marg. adscr.* m_1), 113 euris (*supra* i m_1 u *scr.*), 117 cyprus, 122 & medias, 127 nocentes, 129 auctorae (a *alt. exp.* m_1), 131 Hospitiis, 138 deformia, 141 phariae ne, 148 |||esicco, 154 prigra (r *pr. semiras.*), 161 ura *in* uram *corr.* m_4), 162 linquam (q *ex* g *eras. f.* m_1), Nec (c *semiras.*), 165 sęvas, 172 comes (e *exp.* a *ss.* m_1), 183 renova reparans (*sep. sign. add.* m_2), 185 calidi (i *alt. ex* a *i. scr. f.*), 191 iuris (i *pr. ex ? f.*), 192 non ulla (*supra* u m_1 *scr.* n), 199 Peritulit *in* Prętulit *corr.* m_2), 206 Et nunc, fincta (n *exp.* m_1), 210 potuisset, 213 Fatalem, 219 tarcondimotus (a *ex* r *i. scr. f.*, di *del.* m_2), 224 redis, omnes, 248 Pompeo (i *ss.* m_4), 250 patriam sequeris, 251 ille (e *ex ? f.*), 261 quaererisq. (re *del.* m_1), iugum *om. i. marg. sign. add. adscr.* m_1, incervice (in *exp.* m_1), 263 Signa *in* Digna *corr.* m_1), 266 et dominis (t *del.* m_1), 269 putat, 271 phylippis (i *alt. ex* o *f.* m_1), 276 quaelibet (a *eras.*), 283 est *om.* m_1, *add.* m_2, 285 Quem (e *exp.* a *ss.* m_1), exanima, 288 tumsisonus (*sep. sign. add.* m_1; vel frigii *i. marg. adscr.* m_1), increpat, 290 Floriferę, amore, 293 Inculcata||| (*sub ras.* m), patientiam artis (*sep. sign. et cop. add.* m_1), 299 Poenasq. (s *eras.*), catoni||| (*sub ras.* s), 303 natura||| (*sub ras.* m, *ut vid.*), 304 terrae pelagiq., reliquid (d *in* t *corr.* m_1), 308 abrutaq. (*inter* u *et* t m_2 p *in*-

culc.), 315 pontus (n *ss.* m_2), 317 superne (e *alt. ex* ae *f.*), 320 Classi‿sonus (*cop. et sep. sign. add.* m_1), 322 longe quae (quae *in* q. *corr.* m_3), 324 Tunc, mala (a *alt. exp.* o *ss.* m_1), 326 nothos‿patium (*sep. sign. et cop. add.* m_2), 329 avertitur, arma mentis, 331 mari est, 334 in austrum detrusit (*ante* in *et* detr. *transp. sign. add.* m_2), 335 vasa (s *exp.* d *ss.* m_1), 337 undas, 338 saepe, 340 convincit (c *pr. exp.* n *ss.* m_1, i *alt. ex ? f.*), 347 tritonosa dit (a *ex* o *f. cum* d *coniunxit* m_1), 349 murmura *semiras.* (littora *ss.* m_4), calor (a *ex* o *f.* m_1), 354 dilectas (s *exp. et eras.* m_1), 355 Quem *in* Quam *corr.* m_2, lęthes, 358 ortus, 361 gravis, 366 Alchidas (h *del.* m_2), 367 Retulit, argolico (a *i. ras. scr.*), 368 classis (i *ex* e *f.* m_1), 369 garamandidas (d *pr. ex* t *i. scr. f.*), 374 Hoc (o *exp.* ę *ss.* m_2), 377 poli (i *exp.* o *ss.* m_3), annus (s *ex* m *eras. f.*), 379 castra, 382 |||exustaq. (*sub ras.* m), 384 latiferis (o *supra* a *scr.* m_1), 385 amorem, 395 gradus (g *ex* i *exp. i. scr. f.*), 396 ethereus (e *alt. ex* i *f.* m_1), 399 *exciderat, in fine schedae add.* m_2, 400 Aestuaet (a *exp.* m_1), peditem (e *alt. exp.* u *ss.* m_1), 405 lybiae, 406 calentes, 410 lybiae, 411 pars (s *del.*), lybiae, 413 pars (s *i. ras. scr., i. marg.* par m_4), 414 natais in tanais *corr.* m_1, 417 abit (i *ex* e *i. scr. f.*), 419 descendit, 422 raros, aquilonibus (i *alt. ex* a *i. scr. f.*), 425 cura, *post v. 425 sequitur v. 428*, *427* (*transp. sign. add.* m_2), 426 *excidit.*, *in fine sched. add.* m_2, 430 Extremasq., 434 patris (a *exp.* u *ss.* m_1), 443 Novit (N *ex* M *corr.* m_1), 447 nam in, 448 accipit, 449 nocens, 450 lybiae, 451 se turbine, 453 Lassatur (r *ex* s *eras. f.* m_1), 454 exercet (x *ex* r *i. scr. f.*), harenis, 459 volitant (que *om.*), 461 lic&, 462 tantum, 463 violentior (or *i. ras. scr.*), 464 nullusq., 467 lybiae, 468 scopulos‿acavernis (o *alt. ex* u *corr.* m_3, *cop. add.* m_1), 474 forsan (r *ex* n *exp. f.* m_3), 477 dimassa (i *in* e *corr.* m_1, a *in* i *corr.* m_1), 482 constringit, 485 tumulos, vv. 486—*490 in ras. scr.* m_2; *in marg. schol*$_1$ *habent haec:* In quibusdam

libris hoc ordine versus isti sunt compositi: Sed nisu iacuit primus est versus, Alligat secundus, Agger & immoti tertius, tribus in medio derelictis, 486 Atq. (A *ex* I *f.*, *ut vid.*), 487 Membra (M *ex* A *f.*), 488 Alligat (A *rad. ex* M *f.*), stantes, 490, ***hoc loco v. 489 a*** m_1 ***script. fuisse vid., nam in init. vers.*** gg (Agger) ***sub ras. discerni possunt.***, 494 aetherię (i ***in*** e ***mut.*** m_2), velit (u *ss.* m_1), 495 movere, tota (a *ex* o *f.* m_1), 498 Atq. *in* Utq. *corr.* m_1), quē *ex* quę *f.* m_1, ***post v.*** 498 ***sequuntur: 499/604:*** Exarsitq. dies iam mundi spissioribus ignis (bus *exp.*, *ut vid.*), ***605*** Iam plaga quam ***ect, 606*** A medio fecere die, calcatur et humor, ***499*** In nothon omnis ab||||| (***sub ras.*** it) manant sudoribus artus (***verba ab*** iam mundi ***usque ad*** omnis ***del.*** m_1), 500 Arent ora siti (*i. ras. scr.*), 502 confundit, 503 Porrexitq. (or *i. ras. scr.*), 504 Cunctorum (uncto *i. ras. scr.*). minimumq. (m ***alt. postea add.*** m_1), 505 unum *i. ras. scr.*, 506 inhac (h ***postea add.*** m_1), 508 es ***om.***, 511 lybicas (a *exp.* i *ss.* m_1), 512 corniger illic, 514 hammon (h ***postea add.*** m_1), 516 neq. eois, 521 romano||||||| templum, 524 lepto, 526 quae (ae ***ex parte eras.***), 531 circulus||alti (s *i. ras. scr.*), 536 carchinus, arens, 537 egocheros, 539 ad arthon, 543 Et fugit (it *exp.* a *ss.* m_1), 544 eous, 545 petebant (e ***pr. ex*** a ***eras. f.***), 549 ortatu, 553 belliq., 554 credideri(m) *i. ras. scr.*, 556—***65 litt. init. rep.*** m_4, directa, 560 uti *i. ras. scr. **et rep.***, 561 An (A *ex* I f.), 562 replet||| (t *i. ras. scr.* m_4, replent ***fuisse vid.***), 563 Quaere (Q ***evan.***), virtus (t ***in*** s ***mut.*** m_4), 568 sed, 576 neglexit (non elegit ***gloss.***, elegit ***adscr.*** m_2), 583 cadendum (d ***pr. ex*** u ***f.*** m_3), 584 dixisse (se ***postea add.*** m_1), 585 fide (e *i. ras. scr.*), 592 latices, potare, 597 sanguine (g ***rep.*** m_3), 602 iuuare (u ***alt. exp. in*** r ***corr.*** m_1), puderet, 604 es ***om.***, 605 quam superi nullā 614 em̄isso (***comp. semiras.***, vel admixto ***adscr.*** m_1), 615 ***om.***, ***i. marg. adscr.*** m_4: fatum dente mi... (***cetera evan.***), 619 exudet, 627 sulco, 530 E||duxit, 632 cui (qui *ss.* m_3), solutae (i ***supra*** ae ***scr.***

m_3), 641 riguerunt ossibus, unbrae (b *ex* d *i. scr. f.*), 642 Humenidum *in* Eumen. *corr.* m_1, 643 Cerberus, 646 Phocus, coetoq., 648 Torporem solitum *in* Torporē insolitum *corr.* m_1, 652 ipsaeq. (ae *exp.* i *ss.* m_1), r&rorsum, 653 gorgonis augues (u *ex* i *i. scr. f.*), 656 phlegreos, gigantes, 659 danę sed, 660 pharrasiae (h *del.* m_2), 660 pennae, 662 pręceps (ceps *eras.*, pes *ss.* m_2), arpen, 664 fulvo, 668 aversae, 670 saxi ficam (i *pr. ex* a *i. scr. f.*) 676 dirigit, 679 spirasse, 686 ascinder& (a *eras.*, s *del.*, i *in* e *mut.* m_2), orbes (o *ex* u *f.* m_1), 688 tantum *in* tanto *corr.* m_1, 691 vacat, (a *pr. ex* o *f.* m_1), 692 solum, 694 S||| ||| (*sub ras.* ic), 695 umbrā (*comp. eras.*), 708 A|||t||nonstare|| *ex* Aut monstrare *rad. corr.* 709 emorrois, 714 tinctus, 717 Etchytales *minio in* Etscythales *corr.*, nunc, 718 horrida, 719 amphisibena, 720 violatorąquę (*sep. sign.*, *comp. ad* e *add.* m_3), iaculiq. (i *alt. ex* a *i. scr. f.*), 721 paroeas (oe *exp.* y *ss.* m_1), 722 spumantia, 724 pestes (i *supra* e *alt. scr* m_1), 726 basilicus (*inter* i *et* c m_2 s *inculc.*), 729 Pestiferos (vel Letiferos *i. marg.* m_1), 730 pennis, 732 elephas, laeto, 735 tristi|||a, 736 mortes (r *ex* c *f.* m_1), 742 tabe||| (*sub. ras.* s), 743 circa, 749 agris, 751 rhodanūq (nu *rep.* m_3), 753 lybies (y *ex* i *f.* m_1), fatisq. (s *eras.*), 759 aper||re, tumentes, 760 implere cruore *rep.* m_3, *initia vv. 761—764 except. litt. init. rep.* m_4, 761 ||ato, 772 distillant, 774 quantum, totum *in* toto *corr.* m_1, 776 mors, 783 perustum||| ||| ||| (*sub ras.* est), 784 quis, 791 robur *in* rubor *corr.* m_1, 795 tollente, 798 exultat, 799 choro, 800 non iam, 802 nostris *rad. in* rostris *corr.* m_1, 808 Atq. *in* Utq. *corr.* m_1, totis effundere (se *om. ss.* m_1), 809 Coricii (c *ex* d *f.* m_1), 810 rutilatum pro sanguine (pro *postea inculc.*), 821 fati carpunt (legi *post* fati *ss.* m_2), satei (sabei *gloss.*), 824 transitaq. (c *supra* i *scr.* m_1), 828 miseri||| (*sub ras.* s), 831 dimittit, 833 Stat vivus, qui, putar&, 836 decus (cu *i. ras. scr.*), 837 salpyga, 847 norunt, 849 cum *in* cur *corr.* m_2., 856 Mentibus *in* Gentibus *corr.* m_1, 857 c&eris (*in* cereris *corr.* m_4,

858 veneno, 861 horam, 862 Obrumpens, mortis (i *in* e *corr.* m_1), 864 te archani *i. ras. scr.* m_3, 865 p&it, 867 istinc, 868 qua||| (*sub ras.* m), 874 nunc, 876 evolvimus (s *in* r *corr.* m_1, *ante* evolv. m_1 vel & *ss.*), 878 fati, 880 suos — questus, 895 potest, 896 mixti, 899 terram, 900 veteris (t *exp.* n *ss.* m_1), 902 Atque *in* Utque *corr.* m_1, valido, 903 Inplumes, 913 quas (s *postea add.* m_1), 914 Expugnant, 915 medicatis (u *supra* i *alt. scr.* m_1), circuit, 916 strid&, 917 comis, costus, 919 Peucedanumq., sonans, 921 Abrotonum, 922 Sic (c *ss.* m_1), 928 dant, 929 haud, 933 Tum, 934 exsiccat, 935 tenens, 936 Expu||it, 937 venenum, 943 libiae, spissata||| (*sub ras.* m), 944 nemorum rarae se (o *supra* ae *scr.* m_2), *margo sched. (vv. 945—960, 973—988) praecis. est,* 948 quietam, 950 cęde (clade *gloss.*), 955 | etheroas (*sub. ras.* a), 959 austriferam, 962 nomine *in* nobile *rad. corr.* m_1, 963 multa, (ū *supra* a *scr.* m_1), debentes, 970 hesionis, patentes, 971 sedit in, 973 Luserit, 976 incola (a *ex* ę *i. scr. f.*), 977 *ex parte rep.* m_3, (calca)rev&(at) *i. ras. scr.*, 979 Haectoreas (*ex parte rep.* m_3), 981 (E)ripis *rep.* m_3, (N)am *rep.* m_3, 984 smirnei, 987 Et *in* Ut *corr.* m_1, visus *ex* vivus *corr.* m_1, 989 turiferos (fer *i. ras. scr.*), *989—1044 margo membr. praecis. est*, 990 Di (D *ex* E *i. scr. f.* m_1), 991 quas (a *del.* o *ss.* m_1), 992 lares (re *i. ras.*), 1001 choris, 1003 reliquit, 1006 lampada (a *ult. ex* e *f.* m_2), 1009 Accipit (c *pr. ex* e *i. scr. f.*), 1013 crimine (e *in* a *corr.* m_1), 1019 Thessalicasquę gerens (ger *del.*, quę *ex* que *corr. et cop. add.* m_1), 1021 Eminus *ex* Emimis *corr.* m_1, ē percussum, 1022 nullo (n *ex* m *f.*, *ut vid.*, lo *in ras. scr.*), 1023 ius||| (i *ex* u *corr.* m_1), 1027 facili nobis, 1028 parente, 1029 quod (o *exp.* i *ss.* m_1), 1033 languida (id *ex* n *i. scr. f.*), 1037 fidem *om.* m_1, *ss.* m_4, 1038 cadentes, 1040 putans, 1046 |||osors, 1047 Hunccinetu *ex* Nunc metu *corr.* m_1, 1049 nepossque (s *alt. exp.*, q *ex* e *f.* m_1), 1050 amantes, 1052 Angeris, capitiq. (i *pr. eras.*), 1054 Vin-

dictam tibelli (ti *exp.* m_1), 1055 quiste (quis *supra add.* m_2), 1056 a (a *del.* m_1) longe pietate recessit, a vera (*supra* longe *et* a vera *transp. sign. add.* m_1), 1061 perfida, 1062 nec his non (*supra* nec *et* non *transp. sign. add.* m_2), 1075 tuleram agnum (m *ante* agn. *add.* m_2), 1075 romana|||||||||||||||| (*sub. ras. longiore* moventem *ut vid.*, vel regentem *i. marg. adscr.* m_2), 1077 potestas *ex* potentes *corr.* m_2, 1083 hospitium est nec si mea (c *in* nec *del.*, *post* si m_2 c *ss.*), 1089 veniam (m *del.* m_1), 1090 tantum, 1091 iura, 1095 praefert (f *ex parte eras.*), 1096 farioma vult (*sep. sign. add.* m_1), 1098 secundis (dis *i. ras. scr.*), 1100 rogarem *ex* rogantem *corr.* m_1, 1101 *usque ad finem lib. IX margo membr. praecisus est.* — M. Annei Lucani explicit liber nonus. Incipit argumentum in libro (*sic!*) X. (*maiusc. litt. scr.*).

X

Explicit argumentum. M. Annei Lucani liber X incipit feliciter (*maiusc. litt. scr.*). 8 (*del.* m_2) Nec, poste (t *alt. supra add.* m_2), habebit, 10 secutus, 14 pavores, 17 Circuit, 27 exemplum (ex *ex* & *i. scr. f.*), 32 miscuit (s *postea add.* m_1), 33 Gangem, 34 omnis, *post v. 37 in fine sched. haec scripsit* m_4: hic est confusus ordo lectionis, quia littera quae sequitur ... (*reliqua praecisa sunt*) ... est, 38 lybiae, 39 occasum, 41 subprema (b *del.* m_1), 43 qui (i *exp.* a *ss.* m_1), coeperat, 46 cecidit (e *ex* i *i. scr. f.*), 47 propius (p *pr. i. ras. scr.* m_1), 50 posterga (*post* t *ss.* t m_1), cedamus, 51 parthia (p *ex parte eras. et rep.*), 64 imbelli||| (*sub ras.* s), 65 ductura (a *ex* o *f.* m_1), 66 dubius ||| sub, casus] ductus (vel casus *adscr.* m_2), 67 quidem (em *i. ras.*), 71 caesaris cum (*transpos. sign. add.* m_1), 72 rabiae (a *alt. exp.*), 73 habitatam — aulam (*duo* m *del.*), 75 Ad venerem misit curas, 84 Quam, 86 pharii (i *pr. ex* a *i. scr. f.*),

87 expulsa, 88 Si, restituit (i *alt.in* e *corr.* m_4), 90 adest (t *exp.* m_1), 94 thalamos, 95 Sed *rad. in* Si||| *mut.*, amat *i. ras. scr.*, 97 Iuris ||||| 1 repeto (inire *ss.* m_3), 99 timores (*supra* i *scr.* u m_2), 106 iudice (caesare *gloss.*), 108 tantarum (a *alt. ex* o *corr.* m_2), 112 Exstruit, 114 crustrata (r *alt. exp.* m_1), 116 totaq. (a *ex* o *corr.* m_1), 121 crebro (o *in* a *mut.* m_4), smaragdo (s *i. ras. scr.* m_2), 122 Fulget *in* fulcit *mut.* m_3, toris (*supra* i *scr.* o m_4), 123 Stra|||ta, cuius, 130 nullas, 138 Necsceptris (s *pr. postea add.* m_1), 141 perlucent, 143 exdenso (d *in* t *corr.* m_2), 144 athlanti desilva, 145 qualis (i *in* e *corr.* m_2), 151 pauperi‿saevi (*cop. add.* m_1), 154 Obtavit, 158 fame *om. add. i. marg.* m_1, 160 crystallus, 167 externą — terrae (*comp. ad.* a *pr. et* e *post* a *alt. add.* m_1), 168 amonum *in* amomum *corr.* m_2), 171 phariis mortis (o *in* a *corr.* m_1, a *ss.* m_2), 180 Inscultum (*inter* l *et* t *ss.* m_2 p), 181 sicerropium, 186 superiq. (*post* i *supra add.* s m_2), 192 fontesq. (q. *del.* m_2), 195 Edere, (podere *gloss.*), adhuc (*supra* u *scr.* o m_3), 197 caelicolas, p.omnes, 198 etsacras, 199 quaesola, olimpi, 202 radiisq., 204 tethin, misc&, 206 hab&, incertaq., 207 & nunquam, 209 Possid&, inmensę, cillenius, 210 quamixta, 211 Sydera, 212 mutator (o *ex* u *f.* m_1), circulus (u *alt. i ras. scr.*, *ut vid.*), 213 Ergo cheron (r *pr. del.* m_1, h *del.* m_2), cancrumq., tenet (t *alt. ex* o *i scr. f.*), 214 quaecum, p.cussit, 215 sup. iecto, 217 suos *om.* m_1, *ss.* m_2, 218 asole, 219 v&erum, inarva, 220 Ethiopum, 221 per usti, 222 calidiq., vaporib;, 223 quodcumq., 225 Primąta, bęnivis (*sep. sign. add.* m_1), neq., 228 &iam, 229 hiberno (vel nus *ss.* m_1), 230 car&, 232 Subtorrente, neuterras, dissip&, 233 ad. est, leonis (i *ex* e *f.* m_1), 234 tum&, 236 inautumnum, declin&, phoebibus (bi *exp.* m_1), &, 239 ē, quoq., 240 His (s *ex* c *f.* m_1), adscripsit, statu||a (u *in* a *corr.* m_1), tempora (a *ex* e *i. scr. f.*), flatus (us *per comp. scr.*), 241 Continuitq., &, 242 abocciduo, 243 Trannothon (s *post* n *pr.*

inculc. m_1), nymbos, 244 rumpentes, 245 Assiduo, coguntq., fluctus, 246 moram (m *eras.*), adversiq., 249 ac (h *ante* a *add.* m_2, *postea eras.*), discursib;, 250 abarctoo (o *alt. ss.* m_3), 251 tellusq., p.usta, 256 eripere (i *exp.* ū *ss.* m_1), 258 polumq., 259 cumbrachia, 260 plusqam (*inter* s *et* q *punctum supra add.*), quod *per comp. scr.*, 261 refundunt, 262 tantum (u *in* a *corr.* m_2), 263 Quas dam, postmundi, p.pacta (*supra* a *alt.* i *scr.* m_3), 264 Sęculaconcussis (*inter* a *et* c *punct.* et *ult.* s *add.* m_2), 265 subipsa, 266 Cumtoto, 267 cohercet, 268 Romanae (a *alt. exp.* m_3) 269 Etphariis, mac&umq., 274 per usti, 275 calentum (u *in* e *corr.* m_1), 276 adoccasus, 277 Etpharios, 278 vestros *per comp. scr.*, 279 defonte, vesanus, or tus, 280 Cambises, adaevi, 281 aepulis (a *del.* m_2), etpastus. 282 tenile, 283 ē, 284 Quęreris, 285 Utnilo, loeta, 286 caelator, 287 Temihi, abaxe, 288 inardentem, 289 An *in* I *corr.* m_2, is *ex* e *f.* m_1, 290 flexus, 291 Nunc *ex* Tunc *cor.* m_1, lybicis, ęquus, 292 hequoq. (he *exp.* hic *ss.* m_1), 294 Ette, 295 Arcanum (*post* c *ss.* h m_2), prodi — dit *lacuna membr. dirempt.*, 296 *om.* m_1, *add.* m_2, parvū, 297 etgentes, 298 inipsis, 301 Concessum est, p.utrosq., quęritur, 303 meroes, 304 La&a, hebenę (ę *in* i *corr.* m_2), quę, 306 mundiferit, 307 damnum (p *inter* m *et* n *ss.* m_2), nonpassus, 308 m&iris, 309 vires unum, 312 Quadirimunt||| ||| arabum (*sub ras.* se), 313 philę moxte, 314 commertia, ponto (o *alt. ex* t *f.* m_1), 315 Quiste, 316 gurgitis (s *add.* m_3), 317 put&, sedcum, abruta (*inter* u *et* t m_3 p *inculc.*), 318 pręcipites, cataractę, 319 Ac||us quamv&itis, 321 tremunt, murmore (u *supra* o *scr.* m_3), 322 albescit, 323 habaton, nostra *per comp. scr.*, v&ustas, 324 Terra potens, sensit, p.culsa, 325 Etscopuli, 328 lybiae, tenile, 329 tacens (vel iacens *ss.* m_1), mollibus (l *alt. inculc.* m_3), receptis (s *i. ras. scr.*), 330 p.mittit, aptaq., 332 *excidit, signo add. i. marg. adscr.* m_2, velud, 333 photini, 334 tam sacra, 335 nil ipse p.empto, 337 Victricesq., umbrae, 341 Poene, 348 Caesaris (i *i. scr. ex* e *f.*), sibi (tibi *ss.* m_2),

351—368 litt. init. rep. m_2, 354 Nunc *ex* Hunc *corr.* m_1, pingues, 357 nupsit, 358 iam (i *ex* t *f.* m_1), 361 ulla, 364 tuum quae (a *exp.*), 366 formosa, 369 credit, 370 cast|||a, 373 taedas (a *alt. ex* e *f.* m_2), 374 thoris *om.* m_1, *ss.* m_2, 376 *excipit manus saec. XV., cf. § 13,* 382 erit, 385 venit] nobis, 387 michi, 402 pars (r *postea add.*), 408 mx̄ima, 412 inlittore, 413 fuit, 427 phtolomee, 432 photini, 448 mulcifer, 449 qui nuper, 451 causas, vetantē, 456 Sic, 457 putat, 463 neque, 467 Expectassem, 471 neque, 490 menti, 491 tactas, 492 vela, 494 cere, 496 inequore (o *inculc.*), 497 Inq., 503 toto, 509 Tunc, 515 Ostia non fatum meriti penasq. photini, 516 qua non, 520 hostes, 531 Suspicys, 534 exiguo, 536 subito, 540 acervo, 544 nomine. — Marci annei Lucani lib. X finit complet. fratre iohanne Sailer. anno 1468 mens. ianuar.

Suetoni vita Lucani.

Verba usque intemperans (*cf. Hos. pg. 333 v. 9*) *desunt, codex incipit a verbis* ut caesaris: 11 parem *om.*, 16 corrigendos, 17 exoravit, 19 vero ac proponi venalia, 20 sed et.

Epitaphion Lucani.

Totum epit. rep. m_4, *in marg. adscr.*: Epitaphiū poetae m_4; 3 Nōntinuo nunquam (Non m_4, *cetera prope evanida* m_1), 4 tractim *prope evan.*, serpat, mihi *oblitum*, coma, 5 Fulminis, 6 fieret vel feriet.

Argumenta.

Lib. I (*cf. Hos. pg. 339*) *usque ad verba* consulum et senatus (*v. 9*) *rep.* m_4, 2 ac cesaris m_4 (caesaris m_1), 4 qui a, adhorhationem — perdiderat *om.*, 6 exortationem, 7 exercitumq. *ut vid.*, 8 hibernabant, profectionemq. fugam ac consulū· et senatus m_4 (profectionem pompei et *ect.* m_1 *habuisse*

vid.), 11 aruspices, inviolatam, 12 & mathematici studio significantem bellum, 14 subito *in* subitū *i. scr. corr.* m_1, 16 eventum. — Lib. II *deest.* — Lib. III *in super. marg.*, *qui praecis. est, adscr.* m_1, *cf. Hos. pg. 340:* 22 ē compulsus. — Lib. IV 27 ylardam (a *pr. exp.* e *ss.* m_1), *Hos. pg. 341:* 1 pontibus, 4 exercituipsorum, 5 caesarianos (*supra* o *punctum scr.*), 7 erant cohortes, 9 internetionem (n *alt. ex* c *incept.*, *ut vid.*), 11 iuba (b *ex parte eras. et rep.*) — Lib. V 13 Habitum (a *ex* o *corr.* m_3), 14 orationem deduce pompeio diligendo, 25 arcessendas, 26 reliquas copias, 27 Allegatam. — Lib. VI 29 |||VEXATV̄, *Hos. pg. 342:* 3 a parte caesaris *om.* m_1, *ss.* m_2, 8 nicromantiam (nic *i. ras. scr.* m_1), factam *om.* — Lib. VII 10 SOMNVM, QUĘRELA, 11 *post* traheret *exstat* bellum, 13 in larissam. — Lib. VIII 18 copiarū. cūnavigatione demissū, 20 deligenda, fide (*supra* e *comp. exp.*). — Lib. IX 27 SEXTO P||| COGNITV̄, ca|||toni (a *ex* e *f.*, t *rep.* m_1), 28 GN̄., tharcondi moti, 29 et *om.*, 33 lavienū, hamnona, *Hos. pg. 443:* 2 serpentium, 3 & ps|||yllorū. — Lib. X 11 acoro, fons nili, 13 Potini & achilleae pugnam, 14 rursus (s *alt. add.* m_2).

SUMMARIUM

I. § 1. **Prooemium.** § 2. Quas in classes Hosius Lucani codices diviserit, exponitur. §§ 3—4. Steinhartii et Hosii de auctoritate codicis V et Paulinae recensionis iudicium rectum esse docetur, § 5. neque comprobandam esse Franckenii de praestantia libri V sententiam. § 6. Qualis fuerit Pauli codex, ex consensu codicum M B C (U) concludi posse explicatur, § 7. cum magno inter se discrepantium lectionum numero, quae in illis codicibus inveniuntur, haudquaquam demonstretur, — id quod Franckenius putavit — illos libros non ad eundem archetypum redire. § 8. Franckenius igitur perperam de illis diserepantiis iudicavit, rectius Wotkius, cuius opinionem confirmari adhibito Erlangensi codice significatur. —

II. § 9. De collatione Erlangensis codicis in bibliotheca Hamburgensi asservata. § 10. Externa codicis species describitur. §§ 11—13. De duobus librariis, qui codicem exaraverunt. § 14. De correctoribus codicis. § 15. De scholiis adscriptis. —

III. § 16—17. Ex ea re, quod codex Erlangensis in versibus omissis cum Paulinis codicibus facit, § 18. quod et permultas lectiones cum omnibus Paulinis codicibus, § 19. et nonnullas easque optimas cum singulis eius familiae libris communes habet, apparet eum Paulinae familiae esse attribuendum, § 20. praesertim cum paucis locis, in quibus cum altera classe facit, nihil demonstretur eum vinculo quodam affinitatis cum hac classe coniunctum esse. § 21. Comparatio inter E et B facta, § 22. ostendit E et B ad eundem archetypum redire, § 23. quem non fuisse Pauli librum, sed codicem, qui quidem ad eum referendus est, comprobatur. § 24. Deinde demonstratur ex multis lectionibus, quae tantum et in G et in B E exstant, sequi, G redire ad codicem contaminatum ex lectionibus et illius Paulinae familiae libri, unde B E originem duxerunt et libri cuiusdam alterius classis, cuius solus incorruptus testis V est. § 25. Quomodo denique stemma codicum quale Hosius confecit, commutandum sit, ostenditur. § 26. Comprehensio.

Lectiones codicis Erlangensis 304 collatae cum Hosii editione carminis Lucanei.

